

Observatorio
galego
de Cs Médicos

COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA

PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

O TRATAMENTO DA PROSTITUCIÓN NA AXENDA DIARIA DOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN GALEGOS. ANÁLISE DE CONTIDO

1. A PRESENZA DA PROSTITUCIÓN, DA EXPLOTACIÓN SEXUAL E DA TRATA E DO TRÁFICO DE PERSOAS CON TAL FIN NA AXENDA DOS MEDIOS GALEGOS

1.1. A PROSTITUCIÓN, NO FÓRA DE CAMPO

Entre as e os analistas dos medios de comunicación é habitual a referencia ao fóra de campo como símbolo: o espazo ao que as luces mediáticas non chegan. O escenario que a prensa fai visíbel está fundamentalmente protagonizado polos espazos do poder (institucional, político e económico) e polos actores nos que este recae, cortados, por un patrón similar, o que Amparo Moreno identifica como arquetipo viril: varóns adultos dos grupos dominantes que representan papeis sociais vinculados ao exercicio do poder (Moreno, 1998: 32). A realidade da prostitución, da trata e do tráfico de seres humanos, e da explotación sexual adoito queda na sombra, no *backstage*, ao igual que moitos outros espazos de marxinación.

A prostitución é, no contexto no que vivimos, un espazo estigmatizado no que conflúe unha triple discriminación. De xénero, canto que a gran maioría das persoas que exercen a prostitución son mulleres e, se non o son, entran dentro do que a sociedade desbota como realidades de-xeneradas, é dicir, aquelas que se saen fóra dos modelos de masculinidade e feminidade socialmente aceptados (homosexuais, transexuais, tranxénero). Social, canto que a prostitución non é un traballo socialmente aceptado e, de feito, simboliza o patrón da “mala” muller, daquela que se desvía da norma e dos imperativos de xénero establecidos, o que marca con todo o peso do estigma a quen traballa como prostituta. Económica, pois a prostitución é hoxe en día exercida fundamentalmente por mulleres inmigrantes procedentes de países empobrecidos, en moitos casos en situación irregular no país, que abandonan o seu lugar de orixe á procura dunha mellora das súas condicións de vida e das da súa familia. E é que os fluxos migratorios, propiciados polas desigualdades económicas derivadas da globalización neoliberal, están protagonizados cada vez máis por mulleres (Reigada 2006; 135-140), malia que o estereotipo ligado á persoa inmigrante o configure fundamentalmente como home. Explicábao a investigadora en comunicación e xénero Isabel Menéndez na súa intervención na xornada *Linguaxe sexista e medios de comunicación*, celebrado en Ourense en xuño de 2005: Poida que para moitas e moitos de nós a imaxe que representa a inmigración sexa a dun grupo de homes novos subsaharianos tentando chegar a territorio español nunha patera. A realidade, porén, é ben distinta á que asentaron no noso imaxinario as imaxes mediáticas. Cada vez máis, as persoas que emigran a España son mulleres e fano en avión, mesmo coa complicidade nas aduanas das propias forzas policiais para favorecer a entrada de mulleres en situación irregular destinadas aos mercados da prostitución, como desvelou en 2009 a Operación Carioca, da que falaremos nesta análise.

Os medios galegos non son unha excepción. Os datos obtidos neste estudo demostran de maneira explícita que a prostitución, a explotación sexual a trata e o tráfico de persoas con tal fin non forma parte da súa axenda habitual. Ao longo de todo un mes, nos 14 xornais galegos de pago que están no mercado hoxe en día, só foron localizadas 123 pezas con algunha referencia a esta realidade (incluíndo tanto a información como a opinión e os xéneros de humor). Unha media de 8,2 pezas ao mes e de 0,26 ao día por cabeceira. E nin sequera na metade delas, como logo veremos, a prostitución, a explotación sexual e a trata e o tráfico de mulleres e a explotación sexual son o tema principal da información.

Poida que non foran poucas as e os profesionais dos medios que, ao ler isto, botaran man do seguinte contraargumento: “Os medios reflectimos a realidade. Se non se publicaron máis noticias, é que non houbo feitos susceptibles de ser noticia”. Foi xusto a isto ao que aludiu unha compañeira de profesión para xustificar as escasas informacións que se publicaran no seu medio no mes obxecto de análise. Non houbo ou non se incluíron na axenda dos medios? O feito de que un determinado acontecemento sexa noticia nun medio e non noutro, do que logo veremos varios exemplos, desbota xa de entrada tal argumento.

O número de temas que entran a formar parte da grella diaria dun medio de comunicación é, inevitavelmente, limitado. O medio e os seus *gatekeepers* escollen aquilo que é ou non noticia, e fano atendendo aos criterios de noticiabilidade, aos seus intereses propios (tecidos na súa propia realidade empresarial e na rede de relacións económicas e políticas da que forma parte), ao que entra ou non na súa liña editorial e ao que considere con atractivo para as e os seus lectores. A violencia de xénero constitúe un exemplo claro. Non se fixo cun oco na axenda dos medios até que así o provocou o impacto que tivo o asasinato de Ana Orantes en 1997, queimada viva polo seu ex marido pouco despois de ter denunciado nun *talk show* da televisión pública andaluza a súa situación: os maltratos ao longo de corenta anos de matrimonio e o seu medo a ser asasinada, logo de que a xustiza determinara que agresor e agredida habían seguir a vivir no mesmo edificio unha vez divorciados. A prostitución, a explotación sexual e a trata e o tráfico de persoas con tal fin seguen sen formar parte desa grella diaria de información, malia que para diversas correntes feministas⁴ –que aluden á discriminación estrutural e simbólica da que se nutre, asentada na posición desigual e discriminatoria que a sociedade reserva para as mulleres, e á violencia física e psicolóxica que aniña no seu exercicio– tamén é violencia de xénero.

1.1.1. A presenza cuantitativa da prostitución, o tráfico de mulleres e a explotación sexual nos medios galegos

A presenza da prostitución, da explotación sexual e da trata e tráfico de persoas con tal obxecto é baixa en todos os medios galegos. Mais, aínda así, existen diferenzas notábeis entre eles.

⁴ Para o feminismo de corte abolicionista, a prostitución debe ser considerada violencia de xénero, postura que non comparte o feminismo regulacionista.

O xornal que máis información introduce ao respecto, *El Ideal Gallego*, publica no mes analizado 15 textos con algún tipo de referencia á problemática, nos cales aparece abordada como tema principal en 10. No resto, introdúcese como contido secundario, tratado de maneira colateral ao tema que no texto se destaca como principal, ou só como unha mención. O que menos atención lle presta é *Atlántico Diario*, con só dous artigos, nos dous como tema secundario.

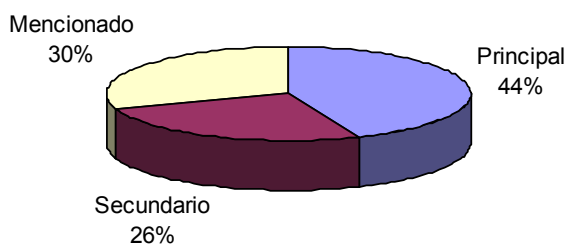
Son os xornais do grupo La Capital *El Ideal Gallego*, *Diario de Ferrol*, e *Diario de Bergantiños* –é dicir, todos agás *Diario de Arousa*–, así como *La Opinión*, *El Progreso* e *Galicia Hoxe*, os que máis informan sobre prostitución, explotación sexual e trata e tráfico de persoas con tal fin. Nesta maior presenza inflúen dous factores. Un deles, consecuencia da propia iniciativa do medio e do seu interese por incluír na axenda tal tema. Así, nos xornais do grupo La Capital introdúcese informacións de axencia, de ámbito estatal, que non se refiren en ningún dos outros medios. O mesmo acontece con *Galicia Hoxe*, que ademais, como logo veremos, procura abordar a información de maneira diferenciada, con maior amplitude e tamén fondura. O segundo factor en xogo ten que ver co manancial informativo derivado de acontecementos que teñen lugar no no entorno próximo. Os medios coruñeses encóntranse neste mes con varios acontecementos de carácter local relacionados coa prostitución, tanto referentes ao transcurso de procesos xudiciais –a condena a un proxeneta por obrigar a prostituírse a unha muller en Mesón do Vento e a resolución do xuízo aos irmáns Dalton, acusados de agresión nun prostíbulo– como do tecido asociativo local –o informe presentado por Médicos do Mundo sobre a prostitución na área de As Mariñas e as queixas da veciñanza pola inseguridade no barrio de Agra do Orzán–. O factor local tamén resulta determinante en *El Progreso*, pois a maior parte das informacións que publica este mes están relacionadas con outro caso de ampla repercusión no seu entorno, a operación Carioca, que supuxo a clausura de varios clubs e na que resultaron implicados diversas persoas da zona (entre eles, empresarios, membros da Garda Civil e da Policía Local). A mostra de que o que está a primar o xornal é o criterio de proximidade está no feito de que, en *Diario de Pontevedra*, pertencente ao mesmo grupo empresarial, o impacto do caso Carioca fose moito menor.

1.1.2. A prostitución, a explotación sexual e a trata e o tráfico de mulleres e a explotación sexual como tema principal da información, secundario ou mencionado

Nesa realidade mediática construída que son os contidos informativos, a visita da actriz Emma Thompson a Madrid, en apoio a unha campaña contra a trata de mulleres, ten máis repercusión nos medios galegos –medímola neste caso polo número deles que se fan eco da nova– que a propia Operación Carioca. É máis. Son varios os medios galegos para os que a estadía de Thompson en Madrid é noticia en exclusiva polas declaracións da artista expresando o seu desexo de rodar con Almodóvar, non pola denuncia que fai da trata de mulleres, que queda así relegado a tema secundario e mesmo en ocasións reducido só a unha mención dentro do corpo da noticia.

A cobertura mediática da visita de Emma Thompson a España é exemplo dun patrón común nos medios galegos. Só no 43,7% do total de informacións publicadas en decembro de 2009 con algún tipo de referencia á prostitución, explotación sexual e trata tráfico de persoas con tal fin, estes ítems son o tema principal da información. Abondan as informacións –máis dun terzo– nas que esta realidade queda ensumida a unha simple mención no texto.

**A PROSTITUCIÓN, A TRATA, O TRÁFICO E A
EXPLOTACIÓN SEXUAL COMO TEMA PRINCIPAL,
SECUNDARIO OU MENCIONADO**

**A PROSTITUCIÓN, A TRATA, O TRÁFICO DE PERSOAS E A
EXPLOTACIÓN SEXUAL COMO TEMA PRINCIPAL,
SECUNDARIO OU MENCIONADO**

MEDIO	Principal	Secundario	Mencionado	Total
AD	0	2	0	2
DA	6		0	6
DB	8	2	3	13
DF	6	3	5	14
DP	0	3	0	3
ECG	4	1	2	7
EIG	10	2	3	15
EP	1	3	6	10
FV	4	3	1	8
GH	3	5	3	11
LO	3	2	5	10
LR	3	1	1	5
LVG	2	2	3	7
XG	2	2	4	8
TVG	3		1	4
TOTAL	52	31	36	123

A PROSTITUCIÓN, A TRATA, O TRÁFICO DE PERSOAS E A EXPLOTACIÓN SEXUAL COMO TEMA PRINCIPAL, SECUNDARIO OU MENCIONADO (%)				
MEDIO	Principal	Secundario	Mencionado	Total
AD	0,0	100,0	0,0	100,0
DA	100,0	0,0	0,0	100,0
DB	61,5	15,4	23,1	100,0
DF	42,9	21,4	35,7	100,0
DP	0,0	100,0	0,0	100,0
ECG	57,1	14,3	28,6	100,0
EIG	66,7	13,3	20,0	100,0
EP	10,0	30,0	60,0	100,0
FV	50,0	37,5	12,5	100,0
GH	27,3	45,5	27,3	100,0
LO	30,0	20,0	50,0	100,0
LR	60,0	20,0	20,0	100,0
LVG	28,6	28,6	42,9	100,0
XG	25,0	25,0	50,0	100,0
TVG	75,0	0,0	25,0	100,0
TOTAL	42,3	25,2	29,3	100,0

Prosigamos coa campaña protagonizada por Emma Thompson –e, se lle damos tal relevo, é por ser o tema con máis presenza nos medios galegos en todo o mes–. Se leramos só os titulares publicados, son varios os casos nos que non só non nos sería posíbel decatarnos de que a información ten algún tipo de relación coa denuncia da trata de mulleres con fins de explotación sexual, senón que mesmo poderíamos confundir as razóns reais da campaña da que Thompson é imaxe. Podemos velo se facemos unha análise detida dos contidos do publicado ao respecto en cada un dos xornais galegos. Facemos de seguido relación das noticias e do seu contido:

-Emma Thompson: "Lembrádelles a Almodóvar que me contrate" –Xornal de Galicia, do 14 de decembro de 2009–. O subtítulo especifica: "A actriz estivo onte en Madrid para presentar unha mostra contra a explotación sexual. Os dous primeiros parágrafos do corpo da información –os máis importantes da noticia, segundo o que nas ciencias da información se coñece como lei de interese decrecente– dedícanse ás preferencias de Thompson por Almodóvar. Só o terceiro e o cuarto fan referencia ao motivo da súa visita a España. Os tres últimos desenvolven temas de novo alleos ao motivo da campaña: a súa opinión sobre as redes sociais, a súa valoración das novas xeracións de actores ou o como a idade afecta ás súas preferencias laborais.

-Emma Thompson: "Recuerden a Pedro que quiero ser una chica Almodóvar" –Faro de Vigo, do 14 de decembro de 2009–. Neste caso, o subtítulo tampouco fai referencia algunha á trata e ao tráfico de mulleres: "La actriz asegura que antes de estar en una red social se haría la cirugía". De novo, os dous primeiros parágrafos da información están centrados no tema Almodóvar. Só o terceiro e o cuarto se refiren á campaña protagonizada pola actriz contra a explotación sexual.

-En *El Correo Gallego* do 14 de decembro de 2009, a nova redúcese a un pé de foto coa imaxe en primeiro plano da actriz: "La actriz y escritora, Emma Thompson, ganadora de dos Óscar por su trabajo en ambos terrenos, dejó un mensaje a Almodóvar tras su paso por Madrid en apoyo de una campaña contra la prostitución: quiere ser chica Almodóvar". Confúndese, así mesmo a denuncia da actriz, que se opón á trata e tráfico de mulleres vítimas de explotación sexual, non ao exercicio da prostitución. Idéntico tratamento (coa mesma foto e co mesmo texto) se reproduce en *La Región* ese mesmo día.

-*Emma Thompson: "Quero rodar con Almodóvar"* -*Galicia Hoxe*, do 14 de decembro-. O titular encabeza un breve no que a referencia ás razóns da campaña, de novo equívocas, se condensan na frase: "tras o seu breve paso por Madrid para apoiar unha campaña contra a prostitución".

-*Emma Thompson se une las candidatas para trabajar con Almodóvar* -*El Progreso*, do 14 de decembro de 2009-. O xornal concreta no subtítulo: "La actriz británica abandonó España tras haber participado en una campaña contra las mujeres que son maltratadas". Referencia, cando menos, ambigua, dado que a actriz vén a Madrid a concienciar sobre un tipo determinado de violencia de xénero, como xa dixemos: o derivado da trata de mulleres e da explotación sexual. Dos catro parágrafos que conforman a información, só o terceiro se refire á razón de ser da estadia de Thompson en Madrid.

-*Quiero ser chica Almodóvar* -*Diario de Pontevedra*, do 14 de decembro de 2009-. O esquema é similar aos anteriores. Subtítulos indefinidos: "Entrevista. La actriz Emma Thompson reconoce que ha rogado al director que la contrate para alguna de sus películas"; "Sociedad. Ha colaborado en Madrid con una ONG de defensa de los Derechos Humanos". E corpo da noticia centrado nas declaracións sobre Almodóvar como tema principal, coa trata de mulleres como tema secundario.

Só en seis medios -*Galicia Hoxe*, *La Opinión*, *Diario de Arousa*, *El Ideal Gallego*, *Diario de Bergantiños* e *Diario de Ferrol*, o motivo real da estadia de Thompson en España é destacado como tema principal: *Emma Thompson denuncia la venta de niños y mujeres para explotación sexual* -idéntico titular e posta en páxina para *Diario de Arousa*, *Diario de Bergantiños*, *Diario de Ferrol* e *El Ideal Gallego* do 12 de decembro -; *Mercancía sexual* -*Galicia Hoxe*, do 12 de decembro-; e *Emma Thompson: "La venta de mujeres y niños sucede delante de vuestras narices"* -*La Opinión*, tamén do mesmo día-.

Non é este o único exemplo de como a referencia á prostitución é reducida a unha breve mención ou mesmo eliminada malia ser pedra basal no acontecemento noticioso. Atopámonos de novo con esta situación na cobertura da operación Carioca. Na información *El juzgado niega la libertad al constructor preso por inducción al aborto* -*El Progreso*, do 19 de decembro do 2009- en ningún momento aparece mencionada a palabra prostitución nin concepto sinónimo algún, malia a ser a operación Carioca (en relación coa cal se detén ao devandito construtor) unha trama delitiva relacionada con varios prostíbulos lucenses, como xa foi comentado. Ben é certo que a trama fora merecente de atención nos días e semanas previos por parte de *El Progreso*, canto que ten lugar na súa área de influencia e, polo tanto, o criterio de noticiabilidade ligado á proximidade obriga a dirixir cara a el os focos mediáticos. Mais nesta noticia en particular, ao non explicitar en ningún momento a realidade á que está ligada, a prostitución, a información fica descontextualizada ante o público lector.

A prostitución é abordada así mesmo como temática secundaria ou mencionada, dependente dun tema principal (a sida, a violencia en Ciudad Juárez, a inmigración ilegal), que é o que se destaca en titular, en casos nos que a relevancia dos datos que se achegan é tal que merecería ser obxecto de análise como tema propio. Quedan reducidos a un segundo plano, con apenas presenza mediática, enfoques que permitirían abordar a prostitución desde unha necesaria perspectiva interdisciplinar, que posibilitara ir máis aló da óptica do suceso, dominante hoxe en día na maior parte das informacións, como logo veremos. Que o medio faga referencia, aínda que sexa breve, a como estas realidades afectan de maneira específica a aquelas persoas que exercen a prostitución denota ou ben unha certa sensibilidade por parte de quen redacta o texto, de especial valor canto que se trata de temas que a maioría dos medios exclúen da axenda –destacábel é, a este respecto, o traballo de *Galicia Hoxe*– ou a preocupación da fonte á que a ou o xornalista acode por introducir o tema. Que a referencia se limite a unhas breves liñas e non sexa obxecto dunha atención maior revela falta de iniciativa do medio para crear unha axenda diferenciada, baseada na elaboración propia, na capacidade para profundar nos temas e no papel activo do medio como desvelador daquelas realidades que fican nas marxes. Vexámolo en exemplos.

-En *Repunta a SIDA por sexo –Galicia Hoxe*, do 1 de decembro de 2009–, a noticia, baseada na compilación de datos achegados por fontes diversas co gallo do Día Mundial da SIDA (desde o informe presentado polo Centro Hospitalario Universitario da Coruña á roda de prensa do colectivo de defensa dos dereitos homosexuais COLEGA coa presenza da conselleira de Sanidade, Pilar Farjas) inclúe tamén os difundidos pola Federación Provincial de Drogodependencias de Sevilla Liberación, que aluden á vulnerabilidade das mulleres que traballan na prostitución. Baixo o ladiño “Prostitutas, altamente desprotexidas”, o xornal desenvolve de modo conciso a información: “[Liberación] Tamén quixo sacar á luz a vulnerabilidade das mulleres en situación de exclusión social afectadas polo VIH, en especial, as que exercen a prostitución, que se atopan ‘especialmente desprotexidas’”.

-De modo colateral tamén se aborda a problemática da sida entre as mulleres que exercen a prostitución en “A loita contra a SIDA”, artigo de opinión de Juan Ordóñez Buela en *Galicia Hoxe* (do 3 de decembro). Entre os diversos factores analizados trátase a feminización desta doenza, cunha breve referencia ao incremento de infeccións entre prostitutas: “As relacións sexuais imprudentes son a principal causa da expansión en China en especial na provincia de Yunnan. De feito, os casos detectados entre homosexuais multiplicáronse por dez en apenas dous anos. Os contaxios en mulleres, sobre todo prostitutas, duplicáronse nunha década no 90 por cento delas, ademais, son mulleres en idade fértil, co consecuente perigo que entraña en caso de embarazo”.

-En *Una muestra fotográfica repasa la vida de las mujeres que padecen sida en el mundo* –a cinco columnas en *Diario de Ferrol*, o 2 de decembro– a referencia á prostitución límitase á descrición do traballo dun dos fotógrafos: “La exposición fotográfica de Ayuda en Acción se compone de 30 instantáneas de prestigiosos fotógrafos como Barry Lewis. Su trabajo se centra en el hecho de que la mayoría de la población masculina utiliza habitualmente los servicios de las prostitutas, un tercio de las cuales tienen el virus VIH”.

-A prostitución e a trata de persoas con fins de explotación sexual en Ciudad Juárez é mencionada, mais non desenvolvida como tema, nunha ampla reportaxe sobre a impunidade dos feminicidios nesta violenta zona de fronteira entre Estados Unidos e México –*Galicia Hoxe*, 27 de decembro–: “súmanselle tamén outros factores, que fan de Juárez unha bolsa, un pantano, onde recae xente que confía en chegar a EEUU e queda varada. Narcotráfico, prostíbulos, trata de brancas, migración ilegal, contrabando e delincuencia organizada son algúns dos destinos laborais”.

-En La UE se marca el objetivo de "controlar y combatir la inmigración ilegal"
-El Ideal Gallego, Diario de Ferrol e Diario de Bergantiños, do 12 de dembro- na que, como tema principal, se desenvolve a decisión da UE de ampliar o espazo Schengen e reforzar a seguridade fronte ás ameazas que identifica coa inmigración ilegal -delincuencia organizada, terrorismo...-, inclúese como ladiño unha información sobre a detención de case unha trintena de mulleres por estadía irregular nun club de estrada en Toledo. A referencia á operación policial ocupa dous parágrafos de extensión e responde ás *question tags* básicas. Ha ser destacado como positivo a inclusión en axenda dunha nova que faga alusión a unha problemática que afecta a boa parte das mulleres que exercen a prostitución e que, como logo veremos, a información non sempre explicita -as redadas policiais supoñen, para as que están en situación irregular no país, a ameaza dunha expulsión-. Mais, porén, no marco en que se introduce -a inmigración ilegal ligada como mal que a UE ha combater-, a referencia á prostitución queda de modo indirecto vinculada á delincuencia.

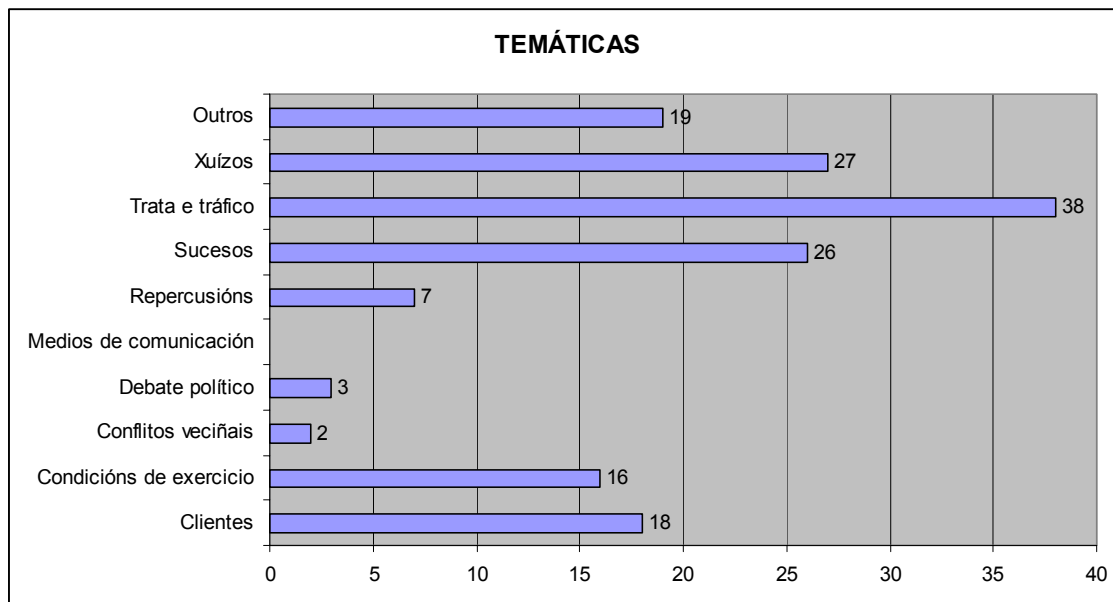
1.1.3. A composición da axenda mediática. Temáticas abordadas

Nas informacións sobre prostitución, explotación sexual e trata e tráfico de seres humanos con tal fin existen dous patróns dominantes. Por unha banda, a crónica negra. Por outra, a frivolidade e a espectacularización, con non poucas tinguaduras de crónica rosa. O mes de decembro devala de modo pendular entre as noticias de detencións, xuízos e crimes varios (operacións contra redes de trata e tráfico de mulleres, asasinatos, a complexa trama da operación Carioca...) e a compra de sexo de pago por parte de persoeiros famosos -dun primeiro ministro, o italiano Berlusconi, a unha referencia no mundo do golf, Tiger Woods-. Desta conxunción entre o mundo da fama e a prostitución o que resulta é o espectáculo, a representación informativa cal escena con gancho para captar a atención dos lectores e lectoras do xornal. Mesmo cando a persoa tenta aproveitar a súa fama para denunciar as inxustizas e a vulneración dos dereitos humanos que se agochan tras certas facianas da prostitución -o caso da campaña contra a trata que Emma Thompson protagoniza- os medios destacan en primeiro plano como xa vimos e, ás veces, exclusivamente, a parte máis frívola -as preferencias por Almodóvar de Thompson ou as súas opinións sobre a cirurxía e as redes sociais-.

Os datos do gráfico e o cadro que seguen explicitan cales son as temáticas ás que os medios de comunicación galegos lle dan máis peso. En primeiro lugar, as informacións sobre tráfico e trata de persoas con fins de explotación sexual, xuízos (coa Operación Carioca como principal protagonista) e sucesos (crimes, operacións policiais e detencións).

Entre as temáticas máis abordadas en segundo termo, as referidas aos homes que compran sexo de pago, ás condicións de exercicio (case sempre como tema mencionado ou secundario) e a outros contidos non categorizados inicialmente no deseño de estudo (polo xeral, información que enlaza con contidos de carácter frívolo). Malia seren os homes que pagan por sexo unha figura adoito oculta nas informacións sobre prostitución, como indican estudos e análises anteriores (Dubois 2006; Puñal 2007), neste caso, o feito de que se descubra como tal a dous persoeiros de relevo no mundo da política e dos deportes (ámbitos, por certo, altamente masculinizados) explica que a porcentaxe sexa máis elevada do que cabería agardar.

En todo caso, o enfoque das informacións que protagonizan inciden, non na crítica ao seu comportamento, senón no frívolo: a través da crónica rosa -así o amosa a cobertura das infidelidades de Tiger Woods- e co aproveitamento do morbo como gancho para a atracción de público -as fotos de Berlusconi e as "velinas" no luxoso escenario dunha das mansións do presidente primeiro ministro italiano, Villa Certosa-.

*Os datos refírense ao número de informacións que abordan a temática sinalada. Pode haber máis dunha temática por unidade analizada, polo que a suma de todas elas non será o total de pezas rexistradas no mes analizado.

	Clientes	Condicións de exercicio	Conflitos veciñais	Debate político	Medios comunicación	Repercusións	Sucesos	Trata e tráfico	Xuízos	Outros
DA	2						3	4		
DB	2	1	1				5	6	3	
DF	1	2				1	5	4	1	2
DP				1	1			1	1	1
EIG	2	2	1				5	6	4	
EP				1				1	7	3
LO	2	2				1		2	4	1
LVG	1					1			6	
AD		1						2		1
DF							1	2		
ECG	1						1	1	1	3
FV	1	1		1	1	1	1	1		4
GH	2	6				2		4		2
LR							4	2		1
XG	2	1			3	1		2		1
TVG	2						1			0
TOTAL	18	16	2	3	5	7	26	38	27	19

*Os datos refírense ao número de pezas que abordan a temática sinalada

	Compra dores de sexo	Condições de exercicio	Conflitos veciñais	Debate político	Medios comuni- cación	Reper- cusións	Sucesos	Trata e tráfico	Xuízos	Outros	Total
DA	22,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	44,4	0,0	0,0	100,0
DB	11,1	5,6	5,6	0,0	0,0	0,0	27,8	33,3	16,7	0,0	100,0
DF	6,3	12,5	0,0	0,0	0,0	6,3	31,3	25,0	6,3	12,5	100,0
DP	0,0	0,0	0,0	20,0	20,0	0,0	0,0	20,0	20,0	20,0	100,0
EIG	10,0	10,0	5,0	0,0	0,0	0,0	25,0	30,0	20,0	0,0	100,0
EP	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	8,3	58,3	25,0	100,0
LO	16,7	16,7	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	16,7	33,3	8,3	100,0
LVG	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	0,0	0,0	75,0	0,0	100,0
AD	0,0	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0	25,0	100,0
DF	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0	100,0
ECG	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	14,3	14,3	14,3	42,9	100,0
FV	9,1	9,1	0,0	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	0,0	36,4	100,0
GH	12,5	37,5	0,0	0,0	0,0	12,5	0,0	25,0	0,0	12,5	100,0
LR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	57,1	28,6	0,0	14,3	100,0
XG	20,0	10,0	0,0	0,0	30,0	10,0	0,0	20,0	0,0	10,0	100,0
TVG	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	25,0	0,0	0,0	25,0	0,0

1.1.3.1.. Os sucesos: a trata e o tráfico de persoas no centro dos focos mediáticos

Que sexan as informacións sobre trata e tráfico de persoas as máis abondosas (abordadas en boa parte das ocasións como sucesos, a raíz de redadas policiais) ten relación co feito de ser este tema destacado no discurso oficial, sobre todo tras a aprobación do Plan integral de loita contra a trata de seres humanos con fins de explotación sexual en decembro de 2008 por parte do Goberno estatal, que inclúe entre os seus obxectivos a mellora da capacidade das forzas e corpos de seguridade para a investigación e a loita contra a trata. As axendas dos medios son, hoxe en día, en boa medida dependentes das fontes oficiais e, no que respecta á abordaxe da violencia de xénero e, máis en concreto, da prostitución, a explotación sexual e a trata e tráfico de persoas con tal fin, sono sobre todo das fontes policiais. Neste como noutros temas, a axenda institucional trasládase de maneira case automática e sen apenas cambios á axenda mediática. Se facemos un repaso das diferentes informacións que, sobre trata e tráfico de persoas, se publicaron en decembro, podemos comprobar como, dunha ou doutra maneira, por detrás delas está en boa parte dos casos a iniciativa institucional.

Así acontece coa divulgación da exposición Journey, para cuxa presentación acode a Madrid a actriz Emma Thompson. A mostra tráea a España o Ministerio de Igualdade, segundo se afirma na nota de prensa do departamento governamental, a raíz dun convenio asinado entre o Ministerio e a Fundación Helen Bamber, que traballa con vítimas de tortura e de trata. Encádrase nun dos obxectivos do Plan integral de loita contra a trata de seres humanos con fins de explotación sexual: a toma de conciencia da cidadanía. Participan na súa organización, ademais, a Comunidade e o Concello de Madrid, xunto a cinco organizacións integradas na Red Española contra la Trata. Malia que a nova, como antes comentamos, é difundida pola gran maioría dos medios galegos, porén en case ningún deles se explicita quen organiza e en que contexto se encadra nin a vinculación co Plan integral.

A iniciativa institucional tamén está por detrás da difusión das diversas operacións policiais cuxos datos son divulgados aos medios polas forzas e corpos de seguridade do Estado e divulgados polos medios: a detención, en Almería, da líder dunha rede de tráfico e explotación de mulleres; a desarticulación en San Sebastián, doutra rede, e a detención dun grupo de persoas por obrigar a transexuais brasileiros a prostituírse en España.

Se a iniciativa non parte das institucións, a presenza e apoio destas é fundamental para que acade suficiente relevo a ollos dos medios. Tal sucede co Congreso “10 anos de loita contra a trata de mulleres. Aprendizaxes e perspectivas”, organizado polo Proxecto Esperanza, mais con ampla presenza institucional, na que fundamentalmente recae a atención mediática: interveñen o asesor do Ministerio de Igualdade, Diego Blázquez, o fiscal da Sala do Tribunal Supremo Joaquín Sánchez, e o policía José Nieto, membro da Brigada Central de Redes de Inmigración (UCRIF).

As restantes informacións sobre trata e tráfico de persoas relaciónanse coa cobertura de xuízos, fundamentalmente a operación Carioca, mais tamén algún outro de carácter local, como a condena a un proxeneta por obrigar a unha muller estranxeira a traballar nun club de Mesón do Vento sen obter apenas ingresos e tras retirarlle o diñeiro e o billete de volta ao seu país. Nestes casos, a iniciativa do medio límtase ás rutinas establecidas, é dicir, o seguimento do proceso xudicial, mais non hai un intento por ir máis aló dos datos que as propias fontes xudiciais achegan.

A consulta doutras fontes máis aló das xudiciais, a indagación e o traballo de campo de cara á práctica dun xornalismo de investigación, a abordaxe de fontes expertas que permitan analizar a problemática e darlle unha cobertura informativa máis aló da noticia á procura dun xornalismo máis analítico, están ausentes da cobertura informativa.

A realidade da prostitución, os abusos, delitos e a explotación que nela acontecen, son noticia na maioría dos casos na medida en que as forzas e corpos de seguridade ou os procedementos xudiciais a saquen á luz, mais nunca por iniciativa propia do medio á hora de investigar o que neste contexto acontece.

Á luz dos datos obtidos neste estudo, detectamos un certo cambio no patrón de información de sucesos sobre prostitución aínda que, quizais, para comprobar este hipótese, fose preciso alongar a análise de contido máis aló dun mes. En 2005, a asociación Alecrín, nun artigo elaborado para o I Foro Internacional sobre Comunicación e Xénero, denunciaba como un dos principais factores de confusión mediática o feito de que a información sobre prostitución nos medios galegos, adoito abordada como sucesos, se centraba nas redadas en clubs de alterne que tiñan como principais vítimas as propias mulleres que alí traballaban na prostitución, detidas pola súa situación de irregularidade no país. Mentres proxenetas e redes conseguían esquivar a xustiz mediante estrataxemas varias, elas remataban sendo as principais afectadas polas actuacións policiais. Tal tipo de información, destacaban en Alecrín, contribuía ademais a criminalizalas, canto que, por unha deficiente explicación, o público lector podía ficar coa idea de que eran detidas por exercer a prostitución:

"1ª confusión: se a nova na prensa escrita vai no apartado de "sucesos" seguramente responda a unha redada policial nos locais dos proxenetas que impunemente exercen a explotación sexual das maioritariamente mulleres inmigrantes irregulares que son detidas pola súa situación non regularizada no estado e que nada téñen que ver co exercicio da prostitución. O resultado é que se criminaliza as vítimas e se invisibiliza o verdadeiro promotor desta situación, os proxenetas. Ó mesmo tempo, a opinión pública xenera a idea de que a prostitución está ilegalizada e que por iso as mulleres se vén perxudicadas. En realidade ningunha autoridade pode adoitar medidas administrativas ou penais contra as mulleres en estado de prostitución, dado que non é ilegal. Que as mulleres que exercen esta práctica sexan inmigrantes irregulares e polo tanto se lle aplique as medidas administrativas oportunas ó igual que o resto dos inmigrantes sen papeis, normalmente, non suscita ningunha reflexión previa ou posterior sobre a nova en sí ou sobre o propio fenómeno prostitutivo." (Alecrín, 2005)

Nas informacións de sucesos analizadas para este estudo, o foco oriéntase fundamentalmente ás redes de trata e tráfico e a súa desarticulación en operacións policiais. Só unha información se centra en exclusiva na detención das mulleres por situación irregular, sen referencia aos proxenetas ou ás redes, o despece incluído na nova *La UE se marca el objetivo de "controlar y combatir la inmigración ilegal"* –*El Ideal Gallego*, do 12 de decembro–:

"Agentes de la Brigada Provincial de Extranjería y Fronteras de la Comisaría de la Policía Nacional de Toledo detuvieron en la noche del jueves a 29 mujeres por estancia irregular en España, en el transcurso de un control en un club de carretera. Los agentes identificaron a 120 mujeres y 20 hombres. Se detuvieron a 28 mujeres por infracción a la Ley de Extranjería, ya que se encontraban en España sin tipo alguno de Autorización de Residencia. De las 28 mujeres, doce serán expulsadas a sus países de origen en los próximos días y para el resto se está tramitando expediente de expulsión."

Respecto do tratamento que se adoita facer da prostitución na información de sucesos cómpre facer dúas reflexións. En primeiro lugar, ao poñer a atención fundamentalmente nas redes de trata e de tráfico, ofrécese unha imaxe simplificada da prostitución que non dá a ver toda a complexidade desta realidade nin as súas diversas facetas: o feito de que non todo é prostitución forzada senón que existe prostitución voluntaria e que esta actividade pode ser escollida como opción fronte a outros traballos que tamén poden estar suxeitos a explotación laboral, economía somerxida e exercicio en precario –pénsese no traballo doméstico ou en hostalería, altamente feminizados, e que están entre as opcións laborais ás que fundamentalmente quedan abocadas, xunto á prostitución, as mulleres inmigrantes–.

Por outra, aínda que é positivo que as informacións orienten o foco aos proxenetas e ás redes, e non á criminalización das mulleres que exercen a prostitución, o feito de que o fagan fundamentalmente como correa de transmisión das operacións policiais encerra riscos. O principal, o non ir máis aló da intervención da Policía, do momento da detención. Cómpren informacións que analicen a situación en que quedan as mulleres unha vez é desartellada a rede, tamén en que medida proxenetas e redes reciben ou non castigo polos seus actos canto que o medo, as ameazas, a inseguridade, ten provocado que as vítimas desistan de proseguir adiante nos procesos xudiciais, o que os fai complexos desde o punto de vista da proba.

A este respecto, é pertinente lembrar que O Plan integral de loita contra a trata de seres humanos con fins de explotación sexual intentou procurar solucións a esta situación, así como á escasa eficacia amosada polas forzas e corpos de seguridade no desmantelamento de redes. En boa medida, como foi dito, debido ao medo das mulleres a denunciar a súa situación ou a seguir adiante coa vía xudicial, ben polas ameazas das redes a elas e as súas familias, ben pola súa situación de irregularidade ou polo difícil que pode resultar, a nivel anímico e vital, estar pendente dun proceso xudicial como testigo no canto de pechar páxina a ese capítulo das súas vidas. É así que o mencionado Plan incorpora un período de reflexión de 30 días, que se lle proporciona ás mulleres para que decidan se formar parte do proceso como testigo protexido ou volver ao seu país de orixe, e lles ofrece, en tal caso, a posibilidade de obter un permiso de residencia e de traballo, como recolle a Lei de Estranxeiría, reformada en decembro de 2009. Nos artigos 59 e 59 bis da lei contémlase que a vítima, se decide colaborar coas autoridades poderá obter unha autorización de residencia e de traballo. En caso de non ser así, poderase valorar a autorización dun permiso de residencia por razóns humanitarias. Porén, falta nos medios reflexión, avaliación e seguimento ao respecto de en que modo estas medidas, todas elas tan recentes (tanto o Plan, como a reforma da Lei de Estranxeiría coma, no eido autonómico, o protocolo asinado entre Xunta e Fiscalía sobre a adopción de medidas de prevención, investigación e tratamento das mulleres vítimas de trata, están a funcionar, en que medida están a ter éxito ou existen obstáculos para o seu funcionamento.

Pouco máis dun ano despois da posta en marcha do Plan (en marzo de 2010), o goberno estatal indicaba que foran identificadas 1.301 vítimas de explotación e trata en 2009, das cales 443 o eran de trata⁵. O colectivo Hetaira criticara entón que non se concretase que pasara coas 858 que non eran vítimas de trata, cantas foran consideradas testigo protexido, cantas se acolleran ao período de reflexión ou cantas declararan ante a xustiza, cantas se encontran acollidas en centros especializados de ONG ou cantas se viran beneficiadas pola concesión de permisos de residencia. Este tipo de información tamén debiera formar parte da axenda dos medios, mais para iso sería preciso unha intervención activa, desde un xornalismo de análise e especialización, que fose máis aló do indicado polas fontes organizadas.⁶

1.1.3.2.. A banalización da información

Son varios os modos en que o medio frivoliza a información, entendendo por tal banalización os mecanismos a través dos cales se lle resta importancia á prostitución, á explotación sexual e a trata e tráfico de seres humanos con tal fin como contido informativo:

-A secundarización: A prostitución, o tráfico de mulleres ou a explotación sexual queda relegada a tema secundario no texto informativo, mesmo cando é o núcleo do acontecemento noticioso. A primeira plano pasan, como vimos no caso

⁵ A nota de prensa do Ministerio de Igualdade está accesíbel na rede no seguinte link:
http://www.migualdad.es/ss/Satellite?c=MIGU_NotaPrensa_FA&cid=1244647790069&language=cas_ES&pageid=1193047406588&pagename=MinisterioIgualdad%2FMIGU_NotaPrensa_FA%2FMIGU_notaPrensa

⁶ A nota de prensa de Hetaira pode consultarse en <http://www.colectivohetaira.org/web/en-medios-de-comunicacion/4-comunicados-de-prensa/228-hetaira-ante-el-balance-de-los-ministerios-de-interior-e-igualdad-del-primer-ano-del-plan-integral-de-lucha-contra-la-trata-de-seres-humanos-con-fines-de-explotacion-sexual-25032010.html>

Observatorio
galego
de Cs Médicos

COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA
PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

da inauguración da exposición Journey pola actriz Emma Thompson, temas de carácter banal.

-O sensacionalismo: Óptase por incluír en axenda aquelas novas que poidan causar máis sensación no público ou destacar nas informacións aqueles aspectos máis morbosos. A prostitución é así utilizada como gancho. Un exemplo, a este respecto, é o impacto da nova na que se afirma que o golfista Tiger Woods pagou por sexo ou o modo en que se aborda a información sobre as festas privadas de Berlusconi con prostitutas e na que falta, cando menos nos contidos analizados este mes, unha visión crítica (máis aínda tendo en conta que a elas acudían mozas menores) que vaia máis aló da incidencia no escándalo e na repercusión para a imaxe do primeiro ministro.

-O uso dos xéneros: Nas informacións analizadas, a prostitución aparece abordada en varios xéneros de humor: dúas viñetas gráficas e un comentario humorístico de contraportada. O humor, lonxe de ser utilizado con carácter crítico, acaba sendo un elemento máis de frivolidade da información sobre a prostitución.

-O discurso: O uso da linguaxe, que analizaremos polo miúdo máis adiante, contribúe a restar entidade á temática abordada. Así, en *Atlántico Diario*, a experiencia de Helena, unha moza vítima de trata que protagoniza a exposición *Journey*, é descrita como: "la aventura de una prostituta llegada del Este y obligada a prostituirse en Londres, que ha sufrido las vejaciones y el dolor que habitualmente han de padecer estas jóvenes víctimas de una verdadera trata de blancas" (*Atlántico Diario*, sección "Lo dijo la prensa", do 13 de decembro").

1.1.3.3. Elementos de diferenciación na construción da axenda propia do medio

A selección de temas é semellante nos diferentes medios analizados: os mesmos contidos, abordados ademais, de maneira similar. O que se explica, en boa medida, pola escasa iniciativa do medio á hora de elaborar unha axenda diferenciada e tratar en exclusiva cuestións non abordada pola competencia. Como explicaremos polo miúdo máis adiante, a iniciativa da conversión dun acontecemento ou dunha realidade en noticiosa parte en boa parte dos casos da fonte e non dos medios, que acaban trasladando a información que reciben de modo semellante. Do dito dáse conta no cadro anexo neste apartado, no que se se pode observar a similitude das axendas informativas que, sobre prostitución, tráfico de mulleres e explotación sexual, constrúen os diversos medios estudados.

Podemos, porén, destacar dous elementos de diferenciación na construción da axenda dos medios galegos:

-A incidencia no local: É sobre todo a abordaxe de contidos locais o que diferencia, en boa parte dos medios galegos, a súa axenda respecto das da súa competencia. O que está en consonancia coa importancia que lle prestan á información de proximidade e de carácter local nun intento de facerse co público lector da súa área de influencia. De aí que *El Progreso* preste maior atención ao caso Carioca; que sexa *La Región* o único que aborde o intento de suicidio en prisión do presunto asasino de María Socorro Da Silva, moza brasileira que se dedicaba a prostitución, e que só *El Correo Gallego* e *Diario de Pontevedra* informen da eliminación dun anuncio de prostitución en Radio Estrada.

Ou que *La Opinión* e *El Ideal* (e tamén nalgúns casos nos outros xornais do grupo La Capital situados na área próxima á Coruña, como *Diario de Bergantiños* e *Diario de Ferrol*) dean conta de asuntos como a condena a un proxeneta por obrigar a unha muller a prostituírse nun club de Mesón do Vento, do estudo sobre a prostitución nas Mariñas elaborado por Médicos del Mundo ou do xuízo aos irmáns Dalton, acusados de agresión nun prostíbulo coruñés. É precisamente nos xornais que acabamos de mencionar nos que, á luz dos datos obtidos, observamos maior tendencia á diferenciación en función do local. Mais, aínda así, cómpre ter en conta que a información sobre o local só diferencia a un xornal das doutras áreas xeográficas. Os da mesma área de influencia adoitan tamén coincidir tamén nos temas de proximidade abordados, o que podemos observar na axenda de *La Opinión* e *El Ideal Gallego*.

-O tratamento da información: O que marca a diferenza, neste caso, é o modo en que a información é tratada. Ben pola calidade e o nivel de fondura da mesma, é dicir, o traballo realizado polo medio para ir máis aló do acontecemento puntual e abondar nos problemas de fondo. Ben pola capacidade do medio á hora de revelar datos que non achegan os que conforman a súa competencia. Quen amosa unha aposta máis clara con respecto ao primeiro dos puntos indicados é *Galicia Hoxe*. O xornal compostelán é o único que informa en detalle dos contidos da exposición *Journey*, inaugurada por Emma Thompson, que explica con amplitude as razóns de ser desta iniciativa (a denuncia da trata de mulleres a nivel mundial), que introduce datos e outros elementos contextuais sobre a problemática e que explica con precisión a posición de Thompson ao respecto (denuncia da trata de mulleres mais defensa da regularización). Neste mesmo xornal tamén podemos observar a abordaxe da prostitución, da explotación sexual e da trata e do tráfico de persoas con tal fin de maneira transversal a outras problemáticas, como a sida ou a violencia contra as mulleres en Ciudad Juárez. *Galicia Hoxe* é pois o único que, nalgunha ocasión, fai aposta por ir máis aló do acontecemento puntual e mergullarse no tema, na realidade de fondo que este agocha. Respecto á loita do medio para revelar datos sobre un acontecemento ou realidade que a súa competencia non é quen de ofrecer, o exemplo neste caso sería a cobertura do caso Carioca e a pugna entre *La Voz de Galicia* e *El Progreso* pola atribución da exclusividade da información. Do dito é exemplo a ampla cobertura informativa que en *La Voz* ten o fallo informático que borrou temporalmente os datos do sumario da Operación Carioca – *Borran del sistema informático de los juzgados el sumario de los clubs de alterne de Lugo*-. A noticia, incluída en portada o 20 de decembro e non abordada nese mesmo día por ningunha outra cabeceira, é tratada polo medio coa relevancia que merecen os temas en exclusiva. O que provoca a reacción irada de *El Progreso*, quen ao día seguinte se atribúe ter sido o primeiro en informar do acontecido, xa un mes atrás.

Os datos demostran que é practicamente inexistente a abordaxe de temas en exclusiva, sendo na competencia xurdida no eido local onde se fai un maior esforzo ao respecto.

Observatorio
galego
dos medios

COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA
PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

	GH	CG	X	FV	AD	LR	LO	IG	DB	DA	DF	EP	DP	VG	TVG
Congreso "10 anos de loita contra a trata de mulleres"															
Inauguración da exposición Journey por Emma Thompson															
Día Mundial da sida															
Tiger Woods pagou por sexo															
Un terzo dos atropelos prodúcese preto dos prostíbulo															
Rescate de 107 cautivos e explotados en México															
La Razón renuncia a publicar anuncios de sexo de pago															
Berlusconi é fotografado con prostitutas															
Unha rede estafa a un ovetense ao que lle ofreceron altos ingresos como gigoló															
Homenaxe do escultor Arturo Baltar ás prostitutas de A Esmorga															
O concello da Estrada retira o anuncio dun prostíbulo da súa radio municipal															
Operación Carioca															
A crise incentiva a delincuencia en novos sectores da poboación															
Reportaxe sobre a película <i>Nine</i>															
Asasinato de María Socorro da Silva															

Observatorio
galego
dos medios

COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA
PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

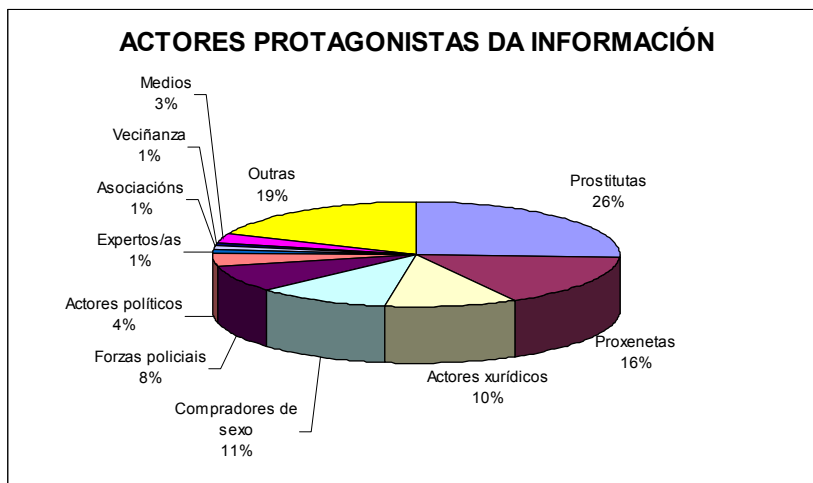
Asasinato de Aurora da Cunha						g									
Aumenta a prostitución de mozas do leste nas Mariñas															
Condena a un proxeneta por obrigar a unha muller a prostituírse nun burel de Mesón do Vento															
Xuízo na Coruña aos irmáns Dalton															
Desarticulada en San Sebastián unha rede de explotación de mulleres															
Crítica do libro <i>Prostitución, clientes e outros homes</i> (Xerais, 2009)															
Doce detidos por obrigar a transexuais a prostituírse															
Detención en Almería da líder dunha rede de tráfico e explotación de mulleres															
Protestas veciñais en Agra do Orzán															
A UE quiere endurecer as medidas contra a inmigración ilegal. Detidas varias mulleres nun prostíbulo por estadía irregular															
Multado un home que se negou a pagar os servizos dunha prostituta															

1.2. OS ACTORES DA INFORMACIÓN

1.2.1. Os actores que protagonizan a información

Os actores que protagonizan a información están ligados de modo estreito á información sobre detencións, redadas policiais e crónica xudicial. Son, en primeiro lugar, as mulleres que exercen a prostitución, que nas novas se presentan fundamentalmente como vítimas das redes e da explotación dos proxenetas, liberadas pola acción das forzas policiais ou implicadas nos procesos xudiciais que xulgan e/ou condenan a quen as explotou ou maltratou. Poden aparecer nos titulares en relación coas actuacións policiais e xudiciais (o caso maioritario das informacións) ou como obxecto das campañas de concienciación que, ben desde a iniciativa política ou ben desde as asociacións, denuncian as situacións de explotación ás que poden verse sometidas. En ambos os supostos, as mulleres son protagonistas como obxectos, non como suxeitos. Non son elas os suxeitos da acción, non son elas as que falan, senón que sobre elas se actúa e, sempre en terceira persoa, se fala. As prostitutas aparecen así como un grupo abstracto. Non se detén a información en realidades concretas, en historias de vida, en contextos particulares. As informacións sobre actuacións policiais límitanse a dar os datos que a policía achega, que son poucos e distanciados, polo lóxico respecto ao anonimato e por razóns de seguridade. Practicamente nunca, nas informacións analizadas, a ou o xornalista se despraza ao lugar dos feitos ou tenta completar a información por medio doutras vías que poidan achegar unha perspectiva máis pousada e analítica, como as expertas e os actores do tecido cívico organizado que prestan o seu apoio de maneira moi próxima ás persoas que exercen a prostitución (asociacións feministas, organizacións asistenciais...).

Ademais, como logo veremos (cfr. Apartado 1.2.3. deste capítulo), a información pon a atención maiormente na prostitución feminina, non na masculina nin na exercida por mulleres transxénero.

Como consecuencia do peso que a información sobre a actuación policial e xudicial ten, a tríada de actores protagonistas complétase cos delinquentes (redes e proxenetas son o 16% dos actores protagonistas) e cos actores policiais e xudiciais (que en conxunto supoñen o 18%). Da aproximación que o xornal fai ás redes podemos dicir o mesmo que o sinalado cando falamos das mulleres que exercen a prostitución. Son abordadas como entes abstractos. Sen nomes, sen rostros, sen unha descrición pormenorizada da súa actuación mais aló dos escasos datos policiais, sen un intento de achegamento á súa realidade por iniciativa propia do medio. A ausencia dun xornalismo de investigación por parte dos medios fai que non se coñeza máis sobre como e en que condicións actúan que o que as fontes policiais divulguen.

O respecto á presunción de inocencia xustifica que non se acheguen datos que revelen a súa identidade mentres non exista unha condena en firme. Nada o impide cando así é. Mesmo, como indica a profesora Pilar López Díez en relación coa violencia de xénero, a identificación dos agresores cando son condenados é aconsellábel para xerar sobre eles a necesaria sanción social.

“Como se recoge en el *Manual de Urgencia*, el agresor debe ser identificado claramente (si no con su identidad, sí en cuanto a su comportamiento). La cautela judicial de no identificación del delincuente hasta que no haya sentencia firme condenatoria no debe extenderse más allá del momento en que se produzca dicha sentencia condenatoria.” (López 2006: 33).

Mais acontece que os medios informan moito máis sobre detencións que sobre condenas. Os procesos xudiciais son longos e non sempre conclúen coa condena dos implicados na rede, fundamentalmente polas dificultades que leva consigo probar os feitos, tendo en conta as reticencias das vítimas a proseguir como testigos no proceso (ameazas, custos persoais, necesidade de pasar páxina...). Mesmo ocorre, como puidemos ver na mostra de análise, que cando se informa sobre condenas –tal é o caso do ditame do xulgado do penal 2 da Coruña que castiga cun ano de reclusión ao dono dun club de alterne de Mesón do Vento–, a identidade do proxeneta non é difundida.

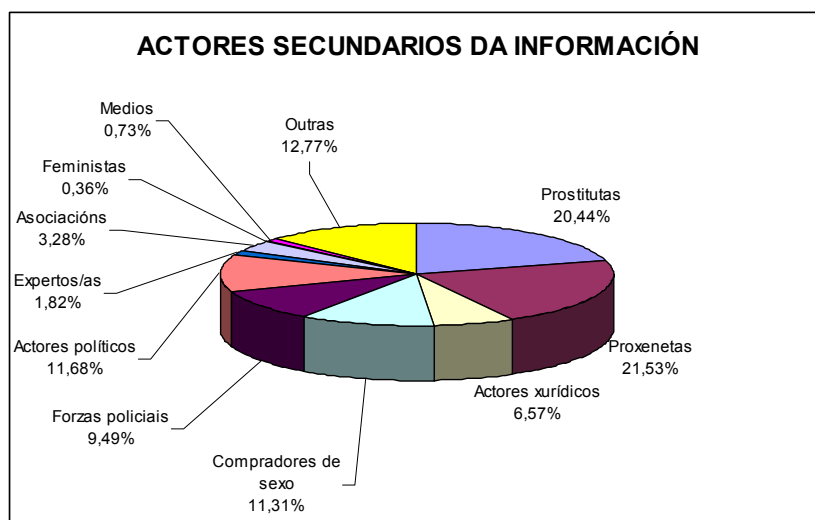
Dos compradores de sexo, análises e reflexións anteriores sobre a representación mediática da prostitución indican que son os grandes ausentes na información (Dubois 2006; Puñal 2007). Non acontece así no mes analizado. As infidelidades do golfista Tiger Woods –en diversas ocasións con prostitutas– e a relevancia que este asunto cobra na axenda dos medios, ao igual que a divulgación das comprometedoras fotografías de Berlusconi en Villa Certosa, fai que os homes que pagan por sexo cobren unha relevancia inusual como protagonistas da información. Aquí si hai nomes concretos. É, de feito, a relevancia deses nomes o que fai que sexan noticia. Trátase, polo tanto, dun perfil moi determinado, excepcional, ligado á prostitución de luxo e a círculos de elite. Das características, condicións e motivacións do home do común que paga por sexo pouco se nos adoita dicir no día a día dos medios por iniciativa propia deles, a non ser que: 1) se crucen realidades tanxenciais, como a información que se achega na Comisión de Seguridade Vial ao respecto de que un terzo dos atropelos en Galicia teñen lugar nas proximidades dos clubs de alterne, ou a Enquisa Nacional de Saúde Sexual, da que tamén se fala neste mes e que aborda nun dos seus apartados o sexo de pago. 2) os compradores de sexo se vexan implicados en situacións delitivas e procesos xudiciais (*Multado el hombre que estafó a una prostituta al negarse a pagarle por sus servicios, El Ideal Gallego*, 13 de decembro).

3) deles falen asociacións ou persoas expertas, como acontece na presentación do informe de Médicos del Mundo sobre a situación da prostitución na área das Mariñas ou na reseña ao libro *Prostitución: Clientes e outros homes* (Xerais, 2010), elaborada polo profesor e membro de Hombres por la Igualdad, Enrique Díez.

A información céntrase pois na muller que exerce a prostitución e non no comprador de sexo, malia que facer tal en moitos casos sería posíbel só cun cambio de perspectiva por parte da/do xornalista á hora de enfocar a información. Así acontece por exemplo na cobertura do informe de Médicos do Mundo. Mentres que *La Opinión* e *El Ideal Gallego* priorizan en titulares a información referida a elas -*As Mariñas registra un aumento de prostitutas del Este de Europa*, en *La Opinión* do 2 de decembro, e *Constatan el aumento de jóvenes rumanas en los prostíbulos del área*, en *El Ideal* do mesmo día-, a TVG pon a atención nos homes que consomen sexo de pago e na súa responsabilidade, tanto na información publicada no Telexornal de mediodía -*Cada vez son máis os homes galegos que frecuentan os clubs de alterne*- como na do serán -*Cada vez son máis os galegos que acoden a clubs de citas*- da xornada do 1 de decembro. A información incide en todo momento na responsabilidade deles. Así, na segunda edición do Telexornal dise que “á vez que aumentan os clientes crece tamén o número de mafias e multiplícase o número de prostitutas”, mentres que na edición do mediodía se incide na demanda de sexo non seguro e, no que se pode entender como unha velada crítica, se destaca o dato de que tamén acoden aos bordeis homes casados: “En canto ao perfil do usuario non está moi definido, e é que tanto rapaces novos como homes máis maiores e incluso casados son usuarios destes servizos. Hai que dicir tamén que no día mundial contra o sida se fai un chamamento á responsabilidade porque aínda son moitos os clientes que se negan a utilizar preservativo á hora de manter relacións con prostitutas”.

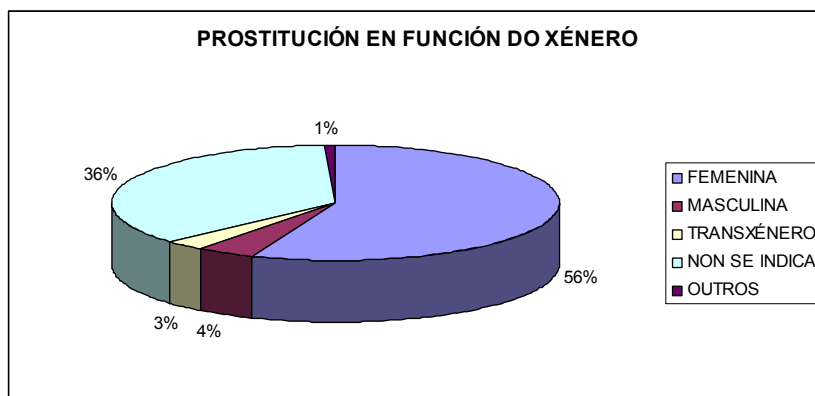
Entre os actores que menos ocupan o protagonismo da información os políticos (o 4% sobre o total), a veciñanza (1%) o movemento asociativo e as voces expertas (co 1%), xunto co movemento feminista (0,36%). O que atende ao patrón habitual que se segue para a elaboración das informacións: como xa antes foi mencionado, información de sucesos (detencións e crónica xudicial) ou próxima á crónica social e “rosa”. Sorprende, en principio, o pouco protagonismo da veciñanza, comparado ao que adoita ter, en xeral, nas informacións sobre violencia de xénero (á que adoito se recorre á procura de testemuño sobre o acontecido) e en contraste co indicado por Concha Fagoaga, que destaca a información sobre o suceso e os conflitos coa veciñanza como os principais items temáticos na cobertura da prostitución nos medios (Fagoaga, 2007: 201-202). E é que, como dixemos, a información sobre prostitución nos medios galegos é polo xeral información de despacho (de axenda, de comunicado, de roda de prensa) con moi pouco ou case ningún desprazamento ao lugar dos feitos (porque, ademais, apenas se informa sobre a problemática no eido próximo) para ampliar información e ofrecer un relato máis próximo do acontecido.

1.2.2. Os actores secundarios da información

Os resultados son similares aos obtidos no apartado anterior. O protagonismo segue a corresponderlle ao triángulo construído ao redor do delito: prostitutas, proxenas e actores xurídicos e policiais, con escasa presenza de actores do movemento asociativo (en particular do feminista) e de carácter experto. Obsérvase, neste caso, un maior protagonismo das fontes políticas (un 11,68% sobre o total), cuxas declaracións adoito son recollidas na información con carácter secundario, polo xeral como denuncia ou contextualización da problemática da que se está a falar (por exemplo, as declaracións de Bibiana Aído na presentación da exposición *Journey*).

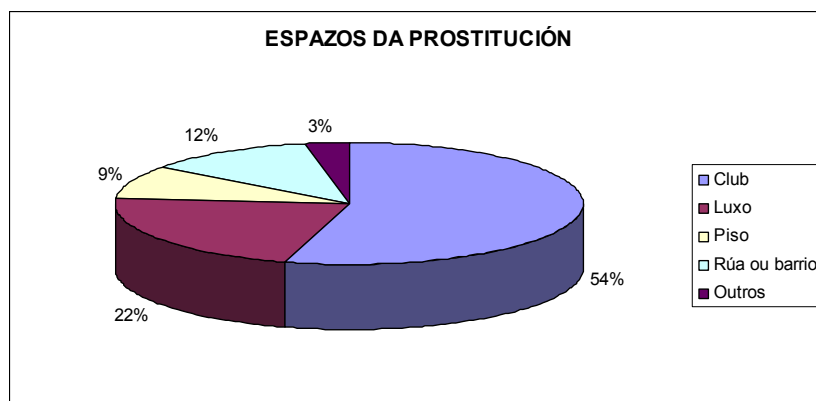
1.2.3. O xénero de quen exerce a prostitución

As informacións sobre prostitución están, maioritariamente, referidas a mulleres. Mesmo naquelas nas que non se menciona de modo explícito o xénero de quen se prostitúe poderíase deducir que, na súa maioría, están ligadas ao exercicio feminino da prostitución. Por exemplo, nas que aluden a clubs (as máis abondosas nos contidos analizados), dado que neles traballan fundamentalmente mulleres. A prostitución masculina e a de mulleres transxénero adoita moverse noutros contextos: nos pisos, na rúa, en locais de copas, ou a través dos contactos por internet ou da prensa.

Só nunha peza é abordada a prostitución de mulleres transxénero, e faise, como logo veremos, aludindo a un contexto afastado (a cidade de Bos Aires) e cun tratamento que incide no exótico, na sorpresa, no raro: *Bosques de Palermo. Robinson Savary descobre nunha exposición en Bos Aires a tristeza, o amor e a solidariedade dos travestis* (en *Galicia Hoxe*, do 19 de decembro). E só en catro, mais referidas ao mesmo acontecemento, se aborda a prostitución masculina dirixida a mulleres: *Estafan 18.215 euros a un ovetense cuando quería ofrecer sus servicios como gigolo* (nos xornais do grupo La Capital, agás *Diario de Arousa*, do 12 de decembro) e *Una red estafa más de 18.000 euros a un ovetense al que prometieron altos ingresos como gigoló* (en *Faro de Vigo*, do 12 de decembro). A prostitución masculina dirixida a homes non existe para os medios de comunicación galegos á luz dos contidos analizados no mes obxecto de análise.

1.3. OS ESCENARIOS E A TIPOLOXÍA DA PROSTITUCIÓN

TOTAL	CLUB	LUXO	PISO	RÚA OU BARRIO	OUTROS
DA	1	1	0	0	0
DB	4	2	0	1	0
DF	2	2	0	1	0
DP	2	0	0	0	0
EIG	5	2	1	1	0
EP	4	0	0	0	0
LO	5	2	1	1	0
LVG	5	1	0	0	0
TVG	4	0	1	0	0
ECG	2	1	0	0	0
FV	2	1	0	1	1
GH	0	1	0	2	0
LR	0	0	2	1	1
XG	1	2	1	0	0

*As cantidades refírense ao número de pezas por medio e categoría

A prostitución máis visíbel na información dos medios galegos é aquela que ten como escenario o club. En máis da metade –o 54%– das referencias a espazos e tipos de prostitución nas pezas analizadas, é o club o lugar de referencia, como pano de fondo de informacións que teñen que ver fundamentalmente con procesos xudiciais –a maior parte delas están relacionadas coa Operación Carioca– ou con operacións policiais: contra a explotación sexual e as redes de tráfico con tal fin ou detención de mulleres en clubs por situación irregular no país⁷. O protagonismo maioritario da prostitución de club ten que ver tanto coa súa visibilidade, en contraste coa discreción dos pisos –esa notoriedade no espazo público facilita sobre os clubs unha maior vixilancia policial, unha das fontes principais das que se nutren os medios, como podemos ver noutro apartado deste estudo (cfr. 2.6 deste capítulo)– como co auxe deste tipo de prostitución fronte a outros ámbitos tamén moi visíbeis pero en progresiva decadencia –a prostitución de barrio e rúa, que sufriu un proceso de continuo esmorecemento nos lugares nos que tradicionalmente se viña exercendo nas cidades galegas–. A prostitución de rúa ou barrio ou a que ten lugar en pisos teñen, de feito, un protagonismo moi inferior. A primeira supón o 12% do total dos casos e a segunda só o 9%.

A maior presenza da prostitución de club fronte ás outras ten que ver tamén coa escasa iniciativa do medio á hora de cubrir a información. Os medios actúan a remolque do que a policía di, mais non acoden por iniciativa propia a outros espazos alén dos presentes nas notas policiais, o que poderían facer desprazándose e visitando *in situ* os barrios e rúas das cidades onde se exerce a prostitución ou chamando aos teléfonos que se anuncian nas propias páxinas dos xornais como

⁷ Sobre actuacións policiais contra a explotación sexual e o tráfico de persoas con fins de explotación sexual en clubs publicáronse as seguintes informacións, todas elas nos xornais do grupo La Capital: *Condenado a un año de reclusión por obligar a una extranjera a prostituírse* (en *El Ideal Gallego* e *Diario de Bergantiños* o 3 de decembro) e *Desarticulada en San Sebastián una red de explotación de mujeres*, en *El Ideal Gallego*, *Diario de Ferrol*, *Diario de Arousa* e *Diario de Bergantiños* o 4 de decembro. Tamén sobre tráfico e explotación sexual se publicaron outros dúas novas, mais nelas non se indica onde se exercía a prostitución: Sobre detencións efectuadas por situación irregular no país, só se encontrou unha nova: *La UE se marca el objetivo de "controlar y combatir" la inmigración ilegal*, en *El Ideal Gallego*, *Diario de Bergantiños* e *Diario de Ferrol*–

Observatorio
galego
de Cs Médicos

**COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA**

XUNTA DE GALICIA
PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

intermediarios que son da prostitución de piso. Non estamos pois, a falar, de realidades inaccesibles senón moi próximas.

A prostitución de luxo –cun 22%– é a segunda con maior presenza nos medios galegos, o que se debe á irrupción na axenda, na época analizada, de dous acontecementos que causaron gran impacto mediático: as infidelidades do golfista Tiger Woods e as festas privadas, e con prostitutas, do italiano Silvio Berlusconi. Cómpre, porén, diferenciar. Mentres que o protagonismo que neste estudo se observa da prostitución de club ten que ver coas rutinas que son comúns na produción de información sobre prostitución nos medios –ligadas á actividade policial e xudicial, como foi dito–, no caso da prostitución de luxo fica estritamente vencellado a dous casos puntuais, os de Berlusconi e Woods. Que consigan tal eco na prensa está en relación con outra tendencia de fondo: o contaxio, nos medios impresos, da información rosa, de temáticas banais e tratamento frivolidador, que protagoniza con éxito os horarios de máxima audiencia nas grellas televisivas. Neste tipo de información, o morbo radica en boa medida na relevancia pública das e dos protagonistas implicados, ben sexan compradores de sexo, ou ben mulleres que se prostitúen.⁸

Unha vez analizados que escenarios da prostitución teñen maior ou menor presenza, convén tamén reparar no que deles se fai visíbel. Da prostitución de club os datos que transcenden nas informacións analizadas teñen que ver cos factores delitivos no *modus operandi* dos proxenetas e das redes de trata e de tráfico. Nas pezas recollidas na mostra analizada: captación nos países de orixe mediante engano –canto ao traballo que se ía exercer ou canto ás condicións de exercicio–; prostitución forzada; complicidade policial cos proxenetas –entrada de mulleres estranxeiras en aduana, ex gardas civís propietarios de clubs de alterne, revelación de segredos...– e detención de mulleres que exercen a prostitución por estadía irregular e infracción da Lei de Estranxería. Que se coñezan outro tipo de circunstancias ligadas ao exercicio da prostitución en clubs depende, fundamentalmente, da introdución de fontes do eido asociativo ou institucional, que aparecen, nas poucas ocasións en que o fan, por iniciativa das propias fontes e non do medio. No mes analizado, temos noticia dos riscos sanitarios no exercicio da prostitución –o elevado índice de constaxio do VIH–, do perfil dos compradores de sexo e do incremento de mulleres españolas no mesmo grazas á presentación do estudo elaborado por Médicos do Mundo. Porén, nas informacións que diso nos falan non se ofrece un tratamento en fondura destes temas, senón que parecen reflectidos de maneira secundaria entre os diversos datos e declaracións que se recollen na roda de prensa na que se presenta a investigación.

A realidade dos clubs aparece pois representada só de modo parcial. Para poder ollala de modo máis amplo serían precisas outras perspectivas, con pouco ou ningún peso nas pezas analizadas: A) a perspectiva de xénero: quen se prostitúe e por que⁹. B) A perspectiva económica: beneficios económicos obtidos por

⁸ O impacto mediático que, hai uns anos, tivo o libro *El año que tráfico con mujeres* (Temas de Hoy, 2004), froito dunha investigación do xornalista coñecido baixo o pseudónimo, Antonio Salas, demostra como o morbo impera como criterio de noticiabilidade. Malia que no que no libro o autor afondaba no *modus operandi* das redes de trata e tráfico, malia que nel se aludía a diversos espazos e tipoloxías de prostitución e se mencionaban multitude de casos de protagonistas anónimas, polo xeral vítimas das redes, o que transcendeu aos medios foi o capítulo referido á prostitución de mulleres famosas en espazos de luxo.

⁹ Nos clubs fundamentalmente mulleres, non homes nin mulleres transxénero, e de procedencias que non sexan obxecto, como a africana, de rexeitamento racial.

Observatorio
galego
de Cs Médicos

COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA
PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

proxenetas e redes, o modo en que os negocios se articulan, as relacións laborais entre proxenetas e prostitutas, condicións económicas nas que se exerce¹⁰.

C) a perspectiva social: condicións de seguridade, autonomía e hixiénico-sanitarias nas que se exerce, diferenciación entre prostitución voluntaria ou forzada, recursos sociais e institucionais para atención ás persoas que se prostitúen,... D) perspectiva legal: situación de non regulación laboral e consecuencias¹¹; efectos, no exercicio da prostitución en clubs, dos cambios lexislativos¹²; eficacia das medidas legais que procuran incentivar a denuncia por parte das prostitutas de redes de trata¹³, prostitución e inmigración irregular, estratexias dos proxenetas para esquivar a lei...¹⁴). Mesmo das redadas policiais se ofrece un tratamento parcial, que adoito non vai máis aló do momento da detención, o que impide saber, por exemplo, que acontece coas mulleres que traballaban nun club cando este é pechado por unha redada policial, ou con aquelas que son vítimas de trata e tráfico unha vez son liberadas.

A parcialidade e superficialidade da información tamén se pon de manifesto na cobertura doutros tipos de prostitución. Así, as escasas informacións que, sobre prostitución de rúa ou de barrio aparecen nos medios galegos no período analizado abórdana ou como unha realidade afastada ou situada en tempos pretéritos, mais en ningún caso como unha modalidade que, aínda que esmorecente, segue presente nalgunha das rúas e dos barrios das cidades galegas. Á prostitución de barrio ou rúa en tempos pasados aluden, de feito, dúas das catro pezas que abordan esta modalidade: un artigo de opinión, *A violencia segue, en Galicia Hoxe* (do 2 de decembro), que fai referencia á violencia de xénero exercida polos proxenetas nos barrios chineses na época franquista –“Cando aínda estaba no poder o superhomiño de Ferrol, os do meu tempo só sabíamos dun grupúsculo de maltratadores de mulleres en todo o contexto social e estes eran os proxenetas, os chulos de barrio chinés” – e *“Busconas” en el portal de Belén* de *Faro de Vigo* do 16 de decembro, sobre a prostitución no Ourense do franquismo a raíz da homenaxe que o escultor Arturo Baltar lles rende ás prostitutas que inspiraron as que Blanco Amor retrataba en *A esmorga*, ás que lle dedica dúas figuras nun Belén. A prostitución como realidade afastada e mesmo exótica é abordada na reportaxe “Bosques de Palermo. Robinson Savary descobre nunha exposición en Bos Aires a tristeza, o amor e a solidariedade dos travestis”. Só unha información, das catro localizadas, está relacionada co exercicio da prostitución de rúa en Galicia na actualidade, o asasinato dunha prostituta que exercía na alameda ourensán, mais nela só se dá conta, en función da información manexada no xuízo ao agresor, das circunstancias en que o suceso ocorreu, e non se extrapola, do crime, análise de ningún tipo sobre a inseguridade que vai aparelhada ao exercicio da prostitución na rúa. Nin se informa, nos artigos localizados, sobre a situación da prostitución de barrio ou rúa hoxe en día en Galicia, nin moito menos da súa complexidade. Por exemplo, en relación ao perfil de quen a exercen: mulleres maduras ou de idade xa avanzada, nalgúns casos en situación marxinal, españolas ou galegas, con escasa formación e dificultades para encontrar outros traballos alén a prostitución,

¹⁰ Pago da débeda contraída para a viaxe e introdución no país no caso de redes, pago dunha parte do ganado aos proxenetas, amonestacións económicas diversas se se considera que non se cumpre adecuadamente co traballo e co horario ...

¹¹ O feito de que non sexa un traballo regularizado dificulta a obtención de papeis por parte das persoas en situación de estada irregular no país.

¹² Incremento da prostitución de piso como espazo máis seguro para os proxenetas tralo endurecemento da condena ao proxenetismo na reforma do Código Penal de 2003

¹³ Período de reflexión de 30 días para decidir participar ou non do proceso xudicial como testemuña e beneficios canto á obtención de permiso de residencia e de traballo se a vítima denuncia.

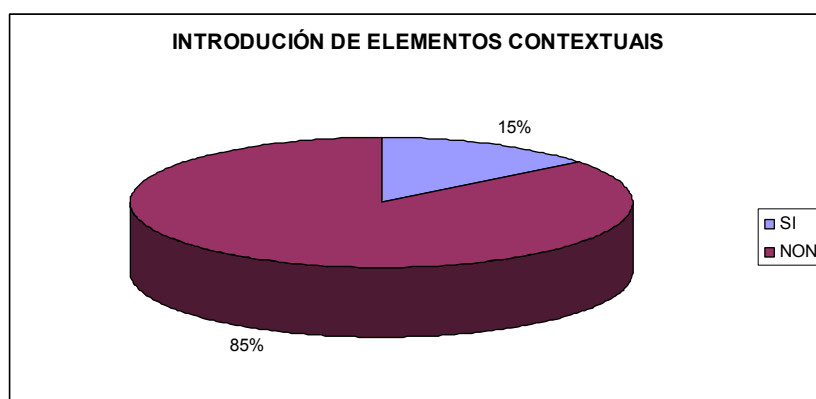
¹⁴ Uso de “persoas de palla” á fronte dos negocios para esquivar a responsabilidade dos verdadeiros donos, o que se demostra na reapertura, en casos, dos clubs clausurados con outros nomes distintos.

mais tamén rapazas africanas que non son aceptadas nos clubs por discriminación racista ou mulleres que procuran nesta modalidade de prostitución unha maior autonomía tanto en canto a horarios como a dispoñibilidade do diñeiro e non sometemento aos proxenetas a cargo de clubs ou pisos.

Ou ás condicións en que se exerce (prezos máis baratos, maior inseguridade, menores condicións de hixiene...). Ou tamén en relación ás políticas urbanísticas que procuran eliminar á prostitución das rúas mais sen que se suscite un debate na sociedade respecto á situación en que quedan estas mulleres unha vez se lles priva do espazo no que desenvolvían o seu modo de vida.

As escasas informacións relacionadas coa prostitución de piso teñen relación fundamentalmente co suceso –en concreto, o asasinato da moza brasileira María Socorro da Silva e os posteriores intentos de suicidio, no cárcere, do seu presunto asasino, cliente seu– mais, como acontecía nos casos anteriores, esta faceta da prostitución en si non é nunca abordada como tema da información (lémbrese que a esta modalidade tamén leva consigo situacións de inseguridade, sobre todo cando é a muller a que se traslada ao espazo do home que compra sexo). É, polo tanto, imposíbel coñecer, a partir da información analizada, as características da prostitución de piso en Galicia: o feito de que sexa un espazo de máis difícil intervención por parte das forzas policiais (dada a súa invisibilidade e a necesidade de permiso xudicial para entrar en domicilios privados); a prostitución de piso como un espazo de maior autonomía para as mulleres, que se autoorganizan alén os proxenetas para traballar pola súa conta, mais a existencia tamén de pisos en mans de redes; ou as condicións de exercicio, ligadas a un tipo de oferta baseada na especialización, na discreción e na dispoñibilidade de quen se prostitúe ao longo de amplas xornadas de traballo ou mesmo de todo o día.

1.4. A INTRODUCCIÓN DE ELEMENTOS CONTEXTUAIS E EXPLICATIVOS

INTRODUCCIÓN DE ELEMENTOS CONTEXTUAIS															
	AD	DA	DB	DF	DP	ECG	EIG	EP	FV	GH	LO	LR	LVG	TVG	XG
SI		1	2	1	1	1	3	2	1	4	1			1	
NON	2	5	11	13	2	7	12	8	7	7	9	5	7	3	7

*Datos en números absolutos

A introdución de elementos que permitan contextualizar a información está presente nun 15% das pezas analizadas, na súa maioría informacións ou artigos de opinión que se centran nos temas de fondo, non no acontecemento episódico, e que en boa parte se corresponden con presentacións de informes, estudos ou realización de eventos (congresos, exposicións...) que teñen por fin concienciar sobre a prostitución e a explotación sexual.

Véxase por exemplo en *La Opinión* do 2 de decembro *As Mariñas registra un amento de prostitutas del Este de Europa* (presentación do xa mencionado estudo elaborado por Médicos del Mundo); en *Galicia Hoxe* do 3 de decembro *Máis de dous millóns de mulleres son escravas* (congreso sobre a trata de mulleres organizado polo Proxecto Esperanza) ou en Diario de Ferrol do 2 de decembro, *Una muestra fotográfica repasa la vida de mujeres que padecen sida en el mundo*.

A inclusión de elementos contextuais non atende, polo xeral, a unha procura activa de información por parte da/ou do xornalista senón á propia cobertura, máis ou menos ampla, con máis ou menos datos polo tanto que permitan facer contexto, facilitados no evento cuberto. De aí que a maioría das pezas analizadas se quede na noticia, na información da actualidade do día, con apenas presenza, como podemos ver noutro apartado deste estudo (cfr. apartado 2.1 deste capítulo), doutros xéneros que precisen dun grao de contextualización maior que permita afondar nas causas e nas consecuencias.

O medio que introduce máis elementos de contexto na información é *Galicia Hoxe*, en consonancia coa importancia que lle outorga aos asuntos de índole social e con certa intención de diferenciación mediante a cobertura, máis ampla e con profundidade maior, de determinados temas que noutros medios pasan inadvertidos ou aos que non se lle dá relevancia. De aí que, por exemplo, a presentación da exposición *Journey* por parte de Emma Thompson sexa merecente dunha páxina encabezada por un titular claramente interpretativo, “Mercadoría sexual”, ou que o congreso sobre a trata de mulleres, antes mencionado, reciba tamén un tratamento similar, a todo plana, baixo o titular “Máis de dous millóns de persoas son escravas”.

1.5. O GRAO DE APLICACIÓN DA PERSPECTIVA DE XÉNERO

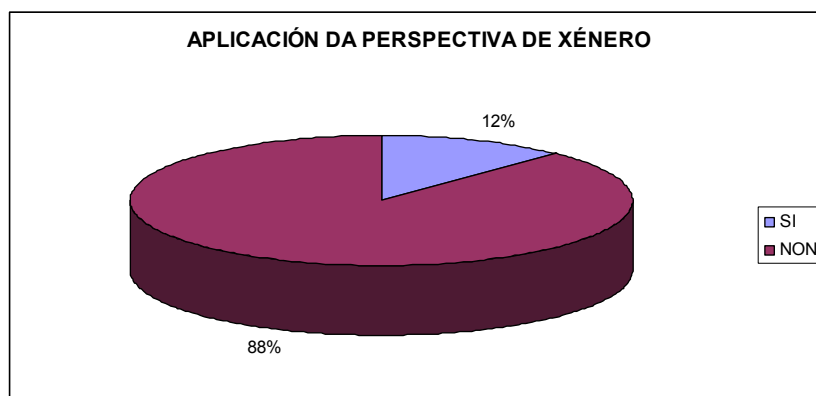
A aplicación da perspectiva de xénero á información permite desvelar a ollada androcéntrica e a ideoloxía sexista que, sen unha estratexia consciente por parte da ou do informador, pode trasladarse aos contidos como esa ollada natural do mundo coa que adoito se confunde a ideoloxía dominante. Unha boa aplicación da perspectiva de xénero contribúe a sacar á luz as múltiples circunstancias derivadas dunha situación de dominio e privilexio do masculino sobre o feminino e fai explícitos os factores que afectan a mulleres e homes de maneira diferenciada.

Os datos amosan que un 12% das pezas analizadas inclúen perspectiva de xénero. Grazas a esta estratexia, ao longo do mes, as e os lectores poden saber, poñamos caso, das diferencias entre mulleres e homes como compradores/as de sexo; da feminización da sida nos países empobrecidos e da súa incidencia nas mulleres que exercen a prostitución, das motivacións dos homes que compran sexo ou como a explotación e a escravitude sexual afecta de maneira específica ás mulleres. Esa porcentaxe –12%– coincide así mesmo coa apuntada no último informe *Who makes the news?* elaborado pola WACC (World Association for Christian Communication) e presentado de maneira preliminar en marzo de 2010, no que se analiza a presenza das mulleres nos contidos en medios de comunicación de 42 países. Unha porcentaxe en todo caso escasa máis que triplica a do informe anterior, cinco anos atrás.

Porén, na gran maioría dos casos, a aplicación da perspectiva de xénero á análise dos datos non é iniciativa da ou do xornalista senón das propias fontes que consulta ou daquelas voces das que se fai eco, polo xeral institucións, asociacións ou fontes expertas e ás que a persoa que elabora a información non acude de maneira activa, por propio iniciativa, senón recollendo de maneira secundaria o testemuño das fontes en comunicados, rodas de prensa ou eventos como congresos. A perspectiva de xénero introdúcese pois de maneira secundaria, reducida a unha declaración ou á exposición dun dato incorporado pola fonte, non como estratexia consciente, lonxe de enchapar de principio a fin a información, desde o propio enfoque desde o que se concibe, e lonxe tamén de propiciar análise algunha que vaia máis aló da referencia puntual. Deste xeito, por poñer un exemplo, se sabemos cómo o VIH afecta ás mulleres é porque así o introduce unhas das voces que se incorpora na información, a asociación Liberación, que, nun comunicado sobre a incidencia do VIH na poboación carceraria, engade unha referencia ás mulleres: "Tamén [a presidenta de Liberación] quixo sacar á luz a vulnerabilidade das mulleres en situación de exclusión social afectadas polo VIH, en especial, as que exercen a prostitución, que se atopan especialmente desprotexidas". Ou, se se nos informa dos resultados da enquisa nacional de saúde sexual, a referencia ás diferenzas entre mulleres e homes á hora de acudir ao sexo de pago queda reducida á introdución dunha porcentaxe, mais non é merecente de reflexión maior que permita analizar o resultado: "Segundo a enquisa do Ministerio de Sanidad, un 32 por cento dos homes pagaron polo menos unha vez na súa vida por ter relacións sexuais –un 22 por cento fíxoo máis dunha vez– fronte ao 0,3% das mulleres" (*Galicia Hoxe*, 30 de decembro de 2009).

A aplicación da perspectiva de xénero con maior centralidade na información, por iniciativa da ou do xornalista e non a remolque do dito polas fontes, introdúcese de maneira moi esporádica e habitualmente naqueles xéneros que permiten afondar e contextualizar a información. Por exemplo, a reportaxe *O estado de México é culpábel. E agora qué?* (*Galicia Hoxe*, 27 de decembro de 2009) ou a entrevista a María Castro, cooperante en Honduras en proxectos de xénero e educación: *La religión es mala cuando intenta legitimar ciertos roles en la familia* (*Diario de Ferrol*, 20 de decembro de 2009). Galicia Hoxe é de feito, e con diferenza, o medio, dos analizados, que máis aplica a perspectiva de xénero, o que ten que ver con ser aquel que, no referido á abordaxe da prostitución, da explotación sexual e da trata e tráfico de seres humanos con tal fin, en maior medida a información é tratada dende unha perspectiva máis ampla e contextualizada.

Tamén destaca, respecto á introdución da perspectiva de xénero, a TVG. Non porque a información conte cun grao de elaboración maior –os formatos de informativa televisiva, moi breves, adoito o impiden, e neste caso os datos dos que se parte, o informe de Médicos do Mundo xa antes citado, son os mesmos que os que contan os outros medios– senón polo propio enfoque que a persoa que elabora a información adopta á hora de redactala. O que nos permite ver neste caso que a prostitución, a parte das mulleres que a exercen, ten outra cara que moitas veces é invisibilizada: os compradores de sexo.

APLICACIÓN DA PERSPECTIVA DE XÉNERO				
XORNAL	Si	Non	Si %	Non %
AD	0	2	0,00	100,00
DA	1	5	16,67	83,33
DB	1	12	7,69	92,31
DF	2	12	14,29	85,71
DP	2	1	66,67	33,33
ECG	0	8	0,00	100,00
EIG	1	14	6,67	93,33
EP	1	9	10,00	90,00
FV	1	7	12,50	87,50
GH	5	6	45,45	54,55
LO	0	10	0,00	100,00
LR	0	5	0,00	100,00
LVG	0	7	0,00	100,00
TVG	2	4	50,00	50,00
XG	1	6	14,29	85,71
TOTAL	15	108	12,20	87,80

1.6. A IDENTIFICACIÓN DA PROSTITUCIÓN, DA EXPLOTACIÓN SEXUAL E DA TRATA E TRÁFICO DE PERSOAS CON TAL FIN CON VIOLENCIA DE XÉNERO

IDENTIFICACIÓN COMO VIOLENCIA DE XÉNERO				
XORNAL	Si	Non	Si%	Non%
AD	0	2	0,00	100,00
DA	1	5	16,67	83,33
DB	1	12	7,69	92,31
DF	0	14	0,00	100,00
DP	1	2	33,33	66,67
ECG	0	8	0,00	100,00
EIG	1	14	6,67	93,33
EP	0	10	0,00	100,00
FV	0	8	0,00	100,00
GH	0	11	0,00	100,00
LO	1	9	10,00	90,00
LR	0	5	0,00	100,00
LVG	0	7	0,00	100,00
TVG	0	4	0,00	100,00
XG	0	7	0,00	100,00
TOTAL	5	118	4,07	95,93

A identificación como violencia de xénero da prostitución, da explotación sexual, da trata ou do tráfico de persoas con tal fin é residual nos medios galegos no mes analizado. Só nun 4% se produce tal: na información sobre a presentación da exposición Journey por parte de Emma Thompson (na cobertura realizada en *La Opinión* e *Galicia Hoxe*); con respecto á retirada do anuncio dun club de prostitución nunha radio municipal, e en relación con dous textos de opinión: o artigo de Isidro Novo "A violencia segue" (*Galicia Hoxe*, do 2 de decembro) e a crítica do libro *Prostitución: clientes e outros homes* (Xerais, 2009) no suplemento de libros ProTexta, que se distribúe gratuitamente e con periodicidade trimestral cos xornais do grupo La Capital.

Nas pezas informativas, a ligazón da prostitución ou da explotación sexual con violencia de xénero parte de fontes institucionais. Na cobertura da presentación da exposición Journey, a referencia á violencia de xénero inclúese nas declaracións da ministra de Igualdade, Bibiana Aído, e cínguese á explotación sexual: "Aído remarcó que "una sociedad digna no puede ser cómplice de este delito, la esclavitud y la explotación sexual", a la que se refirió como "una de las formas más antiguas de violencia contra las mujeres, de violar los derechos humanos y de negar la dignidad de las personas" (*La Opinión*, 12 de decembro de 2009). Na información sobre a retirada dun anuncio de prostitución dunha radio municipal, a identificación ten orixe no goberno municipal estradense: "El Gobierno local de A Estrada no está dispuesto a que su imagen se vea empañada a cambio de unos cuantos euros ni de que todas las acciones que desarrolla en pro de la igualdad (entre otras cuestiones tiene puesto en marcha un plan de igualdad) y contra la violencia de género queden enturbiadas por un anuncio publicitario de dudosa ética que puede, y de hecho, así ha ocurrido, levantar ampollas".

Nos artigos de opinión, é o propio autor quen se posiciona. No caso da crítica é inserida nun suplemento de libros, ProTexta cuxos contidos non son elaborados pola redacción do xornal nin a iniciativa dos medio, que só se encarga neste caso da distribución da publicación. A posición do autor é explícita, tanto na identificación da prostitución en xeral como violencia de xénero (sen facer distincións entre prostitución forzada e voluntaria) como na afiliación abolicionista deste argumento: "Trátase en definitiva, dun magnífico e oportuno libro ante unha forma de explotación e violencia de xénero que debe ser abolida (...) A prostitución é o último reduto social institucionalizado consentido e xustificado de dominación masculina". No artigo "A violencia segue" non chega a identificarse prostitución con violencia de xénero, mais si se pon de manifesto o maltrato exercido polos proxenetas: "Non conformes con explotar economicamente a muller para cargarse de grosas cadeas, pulseiras e reloxo de ouro, de vez en cando e con calquera excusa os "protectores" (!!!) facíanlles ver ás súas *protexidas* en carne propia en que boas mans estaban no caso de ter que cumprir co seu cometido"

Do dito, podemos concluír que:

-A ligazón da violencia de xénero á prostitución ou á explotación sexual ten como punto de partida ben as institucións ou ben colaboradores externos do xornal, mais non amosa unha actitude expresa do medio.

-Tal identificación faise a varios niveis, de modo que: o que se identifique como violencia de xénero sexa a prostitución en si; que só se cualifique como tal a explotación sexual; que o que se denuncie sexan o maltrato e as agresións que poden darse no exercicio da prostitución.

-Non aparece explícito nos xornais o debate teórico e ideolóxico que se agocha trala consideración ou non da prostitución como violencia de xénero.

Con respecto a este último punto, cómpre dicir máis unha vez que tal debate está ausente dos medios como tamén o está a tensión ideolóxica de fondo: de novo, a confrontación entre abolicionismo e regulacionismo.

Lembremos que a ONU entende como tal na súa Declaración sobre a eliminación da violencia contra a muller, aprobada en 1993, a prostitución forzada e o tráfico de mulleres¹⁵. Cando o debate sobre a regulación da prostitución chega ao Parlamento español, trala consulta a diversas persoas expertas e asociacións, a Comisión Mixta dos Dereitos da Muller e da Igualdade de Oportunidades acorda no *Informe de la Ponencia sobre la situación actual de la prostitución en nuestro país* que toda prostitución é equiparábel a violencia de xénero, en sintonía co argumentario abolicionista:

¹⁵ Considera a ONU en tal documento, que a "violencia contra a muller" abarca: " a) La violencia física, sexual y psicológica que se produzca en la familia, incluidos los malos tratos, el abuso sexual de las niñas en el hogar, la violencia relacionada con la dote, la violación por el marido, la mutilación genital femenina y otras prácticas tradicionales nocivas para la mujer, los actos de violencia perpetrados por otros miembros de la familia y la violencia relacionada con la explotación; b) La violencia física, sexual y psicológica perpetrada dentro de la comunidad en general, inclusive la violación, el abuso sexual, el acoso y la intimidación sexuales en el trabajo, en instituciones educativas y en otros lugares, la trata de mujeres y la prostitución forzada; c) La violencia física, sexual y psicológica perpetrada o tolerada por el Estado, donde quiera que ocurra.

“Ha habido prácticamente unanimidad en la necesidad de desarrollar políticas de prevención para atajar las causas incidiendo en todos los elementos del sistema prostitucional y para transmitir a la sociedad que la prostitución es una forma de violencia de género y una práctica que atenta contra los derechos humanos y que es contraria al principio de igualdad.” (Cortes Generales, 2007: 18).

Desde as posicións abolicionistas a prostitución en si é violencia de xénero. En primeiro lugar, porque pon de manifesto a violencia estrutural de fondo, de índole patriarcal, e bebe polo tanto dunha relación de poder na que o home ocupa a posición dominante. E segundo, por considerar que a prostitución, forzada ou non, atenta contra a dignidade da persoa que a exerce, está suxeita a condicións de traballo nas que se mesturan violencia, inseguridade, insalubridade e vulneración dos dereitos da persoa, ten secuelas para a mesma e parte ademais dun contexto social no que as desigualdades tanto de xénero como doutro tipo (feminización da pobreza, contextos políticos e sociais de violencia, fluxos migratorios sur-norte, dificultades de integración laboral na sociedade de acollida...), unido a historias de vida que condicionan unha baixa autoestima, colocan á muller nunha situación de vulnerabilidade da que redes e proxenetas se benefician.

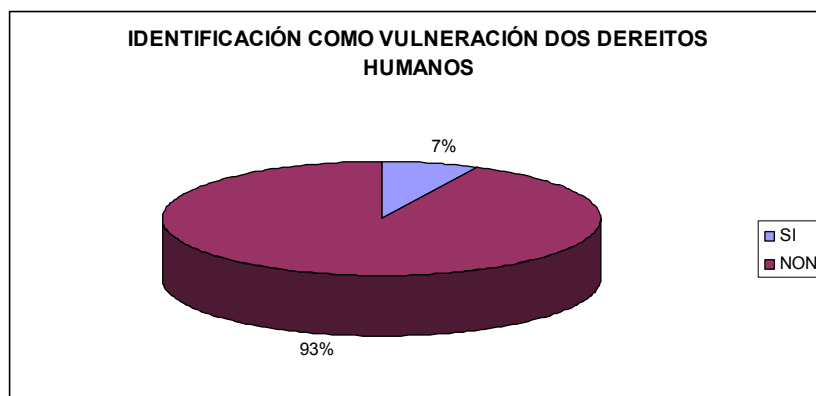
Para o regulacionismo, porén, a identificación de violencia de xénero con prostitución agocha un determinado preconceito da sexualidade e deixa esquecida a loita polos dereitos a exercer a loita polos dereitos das mulleres que traballan na industria do sexo. Segundo o colectivo Hetaira,

“La idea de que toda prostitución es “esclavitud sexual” o “violencia de género” tiene grandes resonancias emocionales pero es una cortina de humo que impide comprender que instrumentos legislativos son necesarios para mejorar las situaciones reales y diversas que viven las trabajadoras del sexo” (Briz y Garaizabal (coord.), 2007: páxs. 11-12).

Pola súa banda, o Colectivo de Lesbianas, Gays, Transexuales y Bisexuales de Madrid (COGAM) coida, na súa participación para o *Informe de la Ponencia sobre la situación actual de la prostitución en nuestro país*, que equiparar “la prostitución con la esclavitud sexual parece que corresponde a una determinada idea de la sexualidad y a la moralidad con la cual se quieren justificar las actuaciones represivas” (Cortes Generales, 2007: 153).

Da información que aparece na prensa é difícil inferir a existencia de tal debate de fondo e as posicións en lida. En todo caso, a elevada presenza que as fontes institucionais adoitan ter na prensa fai que o argumentario próximo ao abolicionismo, como xa antes vimos, teña maior cabida (lembramos, aínda así, que a identificación de prostitución e violencia de xénero parte sempre nas pezas informativas analizadas das institucións) que o regulacionista.

1.7. A IDENTIFICACIÓN DA PROSTITUCIÓN, DA EXPLOTACION SEXUAL E DA TRATA E DO TRÁFICO DE PERSOAS CON TAL FIN COMO VULNERACIÓN DOS DEREITOS HUMANOS

IDENTIFICACIÓN COMO VULNERACIÓN DOS DEREITOS HUMANOS				
XORNAL	Si	Non	Si%	Non%
AD	0	2	0,00	100,00
DA	1	5	16,67	83,33
DB	1	12	7,69	92,31
DF	2	12	14,29	85,71
DP	0	3	0,00	100,00
ECG	0	8	0,00	100,00
EIG	1	14	6,67	93,33
EP	0	10	0,00	100,00
FV	1	7	12,50	87,50
GH	2	9	18,18	81,82
LO	1	9	10,00	90,00
LR	0	5	0,00	100,00
LVG	0	7	0,00	100,00
XG	0	7	0,00	100,00
TVG	0	4	0,00	100,00
TOTAL	9	114	7,32	92,68

A referencia aos dereitos humanos aparece nun 7% das pezas analizadas, en relación co discurso institucional, de voces expertas ou de actores asociativos. Con respecto ás fontes institucionais, é de novo a ministra de Igualdade, Bibiana Aído, quen identifica a explotación sexual con vulneración dos dereitos humanos, tal e como podemos ver nunha declaración da ministra recollida nun apartado anterior. Canto ás voces asociativas, facemos referencia en concreto a dúas: ao Proxecto Esperanza, organizador do congreso “10 anos de loita contra a trata de mulleres, Aprendizaxes e perspectivas” no que se recollen intervencións que sitúan a trata na problemática dos dereitos humanos, como a da consultora experta en Trata e

Dereitos Humanos, Fanny Polanía, e a ONG a prol dos dereitos humanos coa que colabora Emma Thompson. Canto ás fontes expertas, aludimos en particular ao profesor da Universidade de León, Enrique Díez, quen se manifesta do seguinte modo: “o que as mulleres prostituídas teñen que soportar equivale ao que noutros contextos correspondería á definición aceptada de acoso e abuso sexual” (suplemento de libros ProTexta, 12 de decembro).

Como xa subliñabamos no apartado anterior, na prensa está ausente o debate de fondo ao redor da prostitución, e non se pon de manifesto polo tanto o modo en que as distintas posicións ideolóxicas ven ou non a prostitución como vulneración dos dereitos humanos. A posición institucional, no eido estatal, vén condicionada polo marco internacional e o conxunto de acordos subscritos polo Estado neste eido. Segundo o *Informe de la Ponencia sobre la situación actual de la prostitución en nuestro país*,

“Nuestro país, por tradición y por las obligaciones de orden jurídico tanto interno como de los compromisos internacionales que tiene asumidos, aborda la prostitución como una clara vulneración de los derechos humanos de las personas que están en esa situación tal como se contempla en el marco del Convenio de Naciones Unidas para la Represión de la Trata de Personas y de la Explotación de la Prostitución Ajena, de 2 de Diciembre de 1948, que considera la existencia de explotación sexual aunque exista consentimiento de la víctima; así como con la Resolución aprobada por el Parlamento Europeo el día 2 de febrero de 2006 que insta a luchar contra la idea de que la prostitución es equiparable a un trabajo” (Cortes Generales, 2007: 18).

O Convenio de Nacións Unidas para a Represión da Trata de Persoas e da Explotación da Prostitución Allea dí, no seu preámbulo, que “a prostitución e o mal que a compaña, a trata de persoas para fins de prostitución, son incompatíbeis coa dignidade e o valor da persoa humana e poñen en perigo o benestar do individuo, da familia e da comunidade”. No informe da Comisión de Dereitos Humanos da ONU sobre as formas contemporáneas de escravitude, de 1993, sinálase así mesmo que “a legalización da prostitución agrava a explotación sexual e aumenta a trata de mulleres e nenos” e insta aos gobernos que “non fomenten a legalización nin a regulamentación da prostitución”. Fronte a esta postura, que coincide co marco interpretativo abolicionista, as posicións regulamentacionistas insisten na diferenciación entre a vulneración de dereitos humanos que supón a prostitución forzada, e a prostitución que se exerce voluntariamente. Nesa liña, ponse en primeiro termo a defensa das persoas que exercen a prostitución, destácase a negación de dereitos que supón non darlle categoría de traballo á prostitución nunha sociedade na que poder gozar dos dereitos cidadáns está condicionado en boa medida pola acceso ao traballo (sobre todo no caso da poboación inmigrante), e insístese en como a non regulamentación desta actividade, o non implicarse na mellora das condicións de traballo de quen a exerce, alimenta a vulneración dos seus dereitos e a súa desprotección. Así se sintetiza na intervención de Dolores Juliano, antropóloga impulsora do proxecto LICIT (Línea d’Investigació i Cooperació amb Immigrants Treballadores sexuais), na súa participación no mencionado Informe:

“Y reconocer derechos humanos para las trabajadoras del sexo implica reconocerlas en primer lugar como interlocutoras válidas. (...). Por consiguiente respetar los derechos humanos, es en el caso de las trabajadoras del sexo, respetar su derecho a participar en las negociaciones y el reconocimiento de su condición de trabajadoras, es decir, de su dignidad en una sociedad en la cual, (ya lo hablaba Weber en la «Ética protestante»), la dignidad se reconocer para los seres adultos por su participación en el trabajo”. (Cortes Generales, 2007: 47)

Así mesmo, no *Manifesto d@s Traballador@s Sexuais en Europa*, lígase o exercicio voluntario da prostitución coa defensa dos dereitos sexuais:

“Exigimos nuestro derecho como seres humanos a utilizar nuestros cuerpos para cualquier fin que no consideremos perjudicial, incluyendo el derecho a mantener relaciones sexuales consentidas, independientemente del género y del origen étnico de nuestras parejas y de si éstas pagan o no” (citado en Agustín, Laura María: 2008).

Un/unha profesional formado debe ser consciente dos dous posicionamentos, para así mesmo poder situarse fronte ao discurso das súas fontes e non trasladalo de maneira acrítica e inconsciente.

1.8. O POSICIONAMENTO FRONTE Á PROSTITUCIÓN NAS INFORMACIÓNS: ABOLICIÓN, REGULAMENTAMENTACIÓN E LEGALIZACIÓN

O debate sobre cal modelo debe adoptar o Estado fronte á prostitución está practicamente ausente dos contidos dos medios no mes analizado. O que xa detectamos noutras análises anteriores:

“Desde la perspectiva política se echa en falta que los medios hagan llegar al gran público el debate que bulle en las esferas asociativa, feminista y política sobre la legalización o la abolición de la prostitución. De dicho debate sólo se acostumbra informar cuando algún acontecimiento puntual así lo requiere, por ejemplo, cuando la Comisión Mixta de los Derechos de la Mujer pidió que no se regulase la prostitución como trabajo esta primavera. Se echa en falta un desarrollo amplio de los argumentos a favor y en contra, que permita a la sociedad participar en el debate con la suficiente información”. (Puñal Rama 2007: 151)

Non só é difícil atopar a confrontación dialéctica na información elaborada desde os medios galegos; tamén se fai explícita a confusión respecto aos termos nos que actualmente se manexa a discusión ideolóxica. Do primeiro é proba o feito de que só nunha información, publicada en Galicia Hoxe –*Mercancía sexual*, do 12 de decembro– se poña de manifesto de maneira aberta a postura –e non do xornal, senón da fonte consultada– fronte á prostitución. Do segundo deixan constancia as diversas ocasións nas que se introducen afirmacións erróneas respecto ás posicións dos axentes presentes na noticia. Tal é o caso, como xa comentamos con anterioridade, das novas nas que se indica que Emma Thompson está a apoiar unha campaña contra a prostitución, cando en realidade a actriz centra a súa denuncia na trata de mulleres con fins de explotación sexual e, ademais, non só non se opón á prostitución senón que é partidaria da súa legalización, como fai constar *Galicia Hoxe*:

“Antes da presentación, a actriz inglesa asistiu aos *Desayunos de TVE* onde asegurou que o xeito de acabar con esta situación pasa por “legalizar a prostitución”, como ocorre xa en Alemaña e Holanda, e convencer aos Gobernos para que lles dean protección ás vítimas desta “esclavitude”, “mulleres que están avergoñadas, esnaquizadas, e non fixeron nada”. Non é a solución definitiva, afirma, pero a legalización “pode axudar a que a prostitución sexa máis segura e así podemos identificar os responsables da trata” (*Galicia Hoxe*, do 29 de decembro).

O mesmo acontece nunha das informacións sobre a operación Carioca, na que esta é definida dun modo que inevitabelmente leva ao equívoco: “Los juzgados de Lugo vivieron un año intenso con el estallido de la Operación Carioca contra la prostitución (...)” –*El Progreso*, do 26 de decembro de 2009–. A expresión criminaliza erroneamente a prostitución, cando esta non é hoxe en día unha actividade delitiva ao menos que intermedie explotación. É certo que desde 2003 se reforza o castigo ao proxenetismo, canto que se estende a súa consideración a todas aquelas condutas das que se derive lucro a partir da explotación da prostitución exercida por outra persoa, mesmo co seu consentimento –o Código Penal de 1995 limitara o proxenetismo á explotación de menores, persoas incapaces ou ao uso da intimidación–. Mais en ningún caso a prostitución exercida de maneira autónoma e sen que intermedie explotación é considerada delitiva, do que dá conta a sentenza da Audiencia Nacional do 2003 logo ratificada polo Tribunal Supremo que, tal e como indican algúns xuristas, reconece que a prostitución é lícita se se exerce por conta propia, por persoas maiores de idade e sen que o seu consentimento se encontre viciado (Solana 2008, 90). En todo caso, o que está a ser cada vez máis sancionado, e de modo mesmo contradictorio co que dita o Código Penal, é a súa práctica en espazos determinados (por exemplo, as ordenanzas municipais que multan a quen a exerce e ao comprador de servizos sexuais pola súa práctica na rúa e que están a proliferar nos últimos anos en varios concellos) (cfr. capítulo 1).

Para abordar con rigor un tema é preciso manexar con precisión os conceptos e, para iso, é necesario unha formación especializada que hoxe en día non existe nos medios galegos. Dos males que se derivan desta debilidade estrutural na produción de información é unha mostra máis a abordaxe da prostitución nos medios. A información, na súa maioría centrada no acontecemento puntual, non permite entrar no debate político ideolóxico de fondo e, cando dalgún modo, aínda que sexa en superficie, o toca, a imprecisión coa que se fai só contribúe a incrementar o ton de frivolidade por veces tan manifesto na súa cobertura.

Nos xornais, a disparidade entre o limitado do espazo e o modo en que se aborda a prostitución e a ampla presenza dos anuncios de sexo de pago (Fagoaga 2007: 201-202) reflicte tamén unha incoherencia nos discursos. Nas páxinas de información, trasládase a modo de espello, como xa vimos, o discurso oficial. Un discurso, o institucional, centrado na trata de mulleres con fins de explotación sexual e impregnado do argumentario que se desenvolve desde o abolicionismo, como se pon de manifesto no *Informe de la Ponencia sobre la situación actual de la prostitución en nuestro país* aprobado o 13 de marzo de 2007 no seo da Comisión Mixta (Congreso-Senado) dos Dereitos da Muller e da Igualdade de Oportunidades, e que serve de guía para as políticas futuras do Goberno. Nel lígase estreitamente a

Observatorio
galego
de Cs Médicos

**COLEXIO
PROFESIONAL
DE XORNALISTAS
DE GALICIA**

XUNTA DE GALICIA

PRESIDENCIA
Secretaría Xeral da Igualdade

prostitución coa trata con fins de explotación sexual, así como coa vulneración dos dereitos humanos e da dignidade das mulleres (Cortes Generales, 2007: 18).

De aí que desde as posturas partidarias da legalización se critique que, tanto o Goberno estatal como os medios de comunicación, só fagan visíbel unha parte da prostitución, aquela que ten que ver coa explotación, sen ter en conta o exercicio libre e voluntario da mesma.

Porén, mediante a inclusión de anuncios de sexo de pago, os medios non renuncian a beneficiarse da prostitución, aínda que tras deles poidan agocharse redes de trata. Denuncian a trata e o tráfico pero non renuncian a un instrumento que pode servir aos intereses destas redes. Na oposición á intención do Goberno estatal de eliminalos coinciden, neste caso, tanto boa parte dos medios como as posturas a prol da legalización.

Máis aló do debate político, nalgunha ocasión, contada, tamén encontramos nos medios valoracións sobre o propio sentido e necesidade da prostitución na sociedade actual. Isto acontece en dous casos: un artigo de opinión (incluído na sección "Artículos de broma" e outro de carácter humorístico. Ámbos os dous coinciden, dunha ou doutra forma, na prostitución como necesidade para satisfacción dos desexos masculinos. E nos dous está presente, como podemos ver, a referencia ao humor (no titular da sección ou no propio xénero), o que unha vez máis recobre o tratamento do tema dun ton liviá. No de opinión, a raíz dunha das declaracións de Emma Thompson nas que afirma que o bo do sexo é que é gratis, o autor toma postura: de modo claro contra os abusos, tamén contra os que denomina "putañeros a los que les gusta tanto pagar como joder y le atribuyen un placer distinto al pagado que al gratuito", mais tamén a favor da prostitución como necesidade: "A un porcentaje de personas no les interesa el sexo. Para los demás es una necesidad no tan apremiante como el comer (más necesario y nadie se plantea que sea gratis) pero cuando aprieta el apetito lo hace con potencia (...) Una de las formas de procurarse sexo es por medio de la prostitución de la que hay poco que objetar si ambas partes concurren libremente".

Na abordaxe que da prostitución se fai no citado artigo humorístico introdúcense discursos a prol da súa necesidade que beben dos argumentarios populares (estratexia propia do xénero de humor, que adoito tenta conectar co público mediante a alusión aos estereotipos). Atenden a unha determinada concepción da sexualidade masculina, que xustifica a existencia da prostitución para satisfacer o seu apetito, discurso impregnado na propia construción da masculinidade no proceso de socialización de xénero, como podemos ver no diálogo entre pai e fillo que se reproduce no texto de humor ao que facemos referencia. "—Papá, qué es una ramera? —Es una señora que por sesenta euros te hace un vicio. —Ah, ¿y qué es hacer el amor? —Eso es una bobada que se han inventado los catalanes para ahorrarse los 60 euros" (contraportada de *El Correo Gallego*, 1 de decembro de 2009).